

Raport z działalności Muzeum II Wojny Światowej za rok 2015

Muzeum II Wojny Światowej

Raport z działalności
Muzeum II Wojny Światowej
za rok 2015

.....
G d a ń s k 2 0 1 6

Spis treści

Najważniejsze wydarzenia 2015 roku	7
Prace nad wystawą główną	13
Budowa Muzeum	17
Dzień otwarty na budowie Muzeum	23
Zbiory	27
Działalność naukowa i wydawnicza	41
Działalność edukacyjna	49
Współpraca krajowa i zagraniczna	69
O Muzeum	75

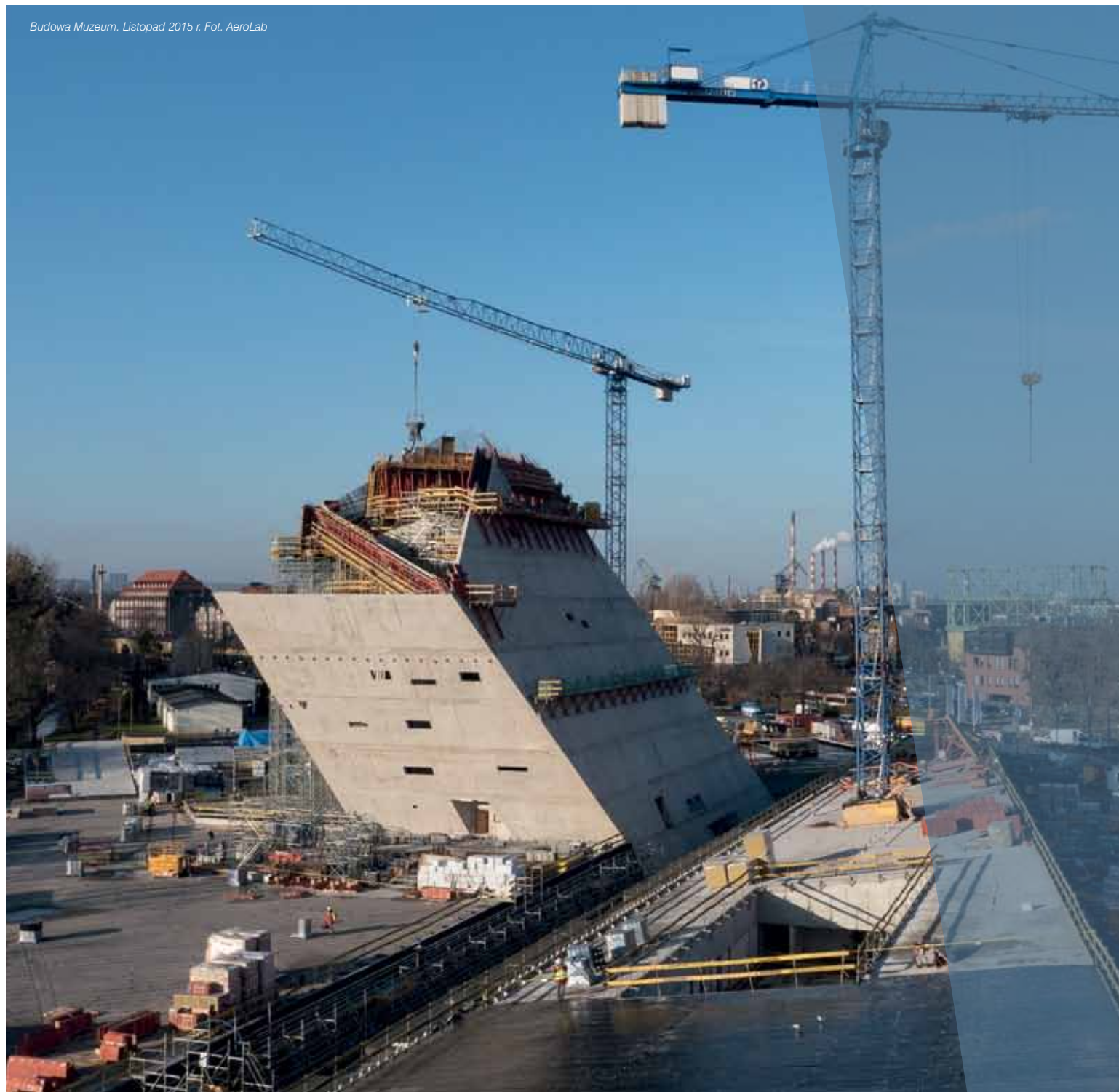
Prof. dr hab. Paweł Machcewicz,
dyrektor Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku.
Fot. Renata Dąbrowska/Agencja Gazeta

Tworzenie muzeum historycznego jest zadaniem nieporównanie bardziej skomplikowanym niż budowanie stadionu, dworca kolejowego, lotniska czy odcinka autostrady. Zaczyna się od koncepcji, w której należy ująć, po co nam w ogóle potrzebne kolejne muzeum, o czym ma opowiadać, co pokazywać. W wypadku Muzeum II Wojny Światowej początkiem był kilkunastostronicowy szkic, który następnie nasz zespół rozwijał w szczegółowe scenariusze kolejnych części wystawy głównej. Później zorganizowano konkursy na scenografię wystawy i na projekt siedziby. Od tego momentu historycy i muzealnicy pracowali wspólnie ze scenografami i architektami, przekładając idee i fakty historyczne na kształt wystawy i budynku. Równolegle toczyła się – i trwa do dzisiaj – żmudna akcja pozyskiwania tysięcy eksponatów, które powinny stanowić jądro każdej wystawy historycznej z prawdziwego zdarzenia.

Paradoksem jest, że przez długi czas ta ogromna praca dziesiątek ludzi pozostaje niewidoczna z zewnątrz, staje się czymś materialnym, dopiero gdy rozpoczyna się budowa. Wtedy słowa i wyobrażenia zamieniają się w tysiące ton betonu i stali. Stopniowo wszystkie wymiary pracy łączą się w jedną całość, kiedy we wznoszonym budynku zaczynają się pojawiać pierwsze zarysy wystawy i eksponaty, co obserwowaliśmy w naszym muzeum w 2015 r. To największa nagroda dla tych, którzy przez poprzednie lata pracowali nad jego tworzeniem.

W tej chwili w środku budynku stoją już ściany wystawy głównej, a także wielkogabarytowe eksponaty, takie jak czołgi, wagon kolejowy, torpeda, które trzeba było na niej umieścić jeszcze przed zamknięciem stropu. W kolejnych miesiącach kończone będą prace budowlane i montaż całej wystawy. Mamy nadzieję, że już niedługo pojawią się ci, którzy w całym tym przedsięwzięciu są najważniejsi, dla których muzeum jest tworzone: pierwsi zwiedzający.

Paweł Machcewicz
Dyrektor Muzeum II Wojny Światowej

Najważniejsze wydarzenia 2015 roku

15 stycznia

Pierwsze eksponaty na budowie Muzeum II Wojny Światowej

30 stycznia

Promocja książki *Wojna na Kaszubach* w Domu Spotkań z Historią w Warszawie

12 lutego

Otwarcie wystawy „Drogi do wyzwolenia. Europejskie dziedzictwo II wojny światowej” w Warszawie

19 lutego

Konferencja naukowa „Jalta – rzeczywistość, mit i pamięć” współorganizowana przez Muzeum

4 marca

Otwarcie wystawy „Drogi do wyzwolenia. Europejskie dziedzictwo II wojny światowej” w Gdańsku

31 marca

Spotkania z historią – promocja książki *Polacy w obwodzie wołogodzkiem*

19 kwietnia

Inscenizacja historyczna „Akcja »Burza«” w Olsztynku

26 kwietnia

Album *Codzienność w cieniu terroru* wyróżniony w konkursie Sybilla 2014

6 maja

Podpisanie umowy na realizację ekspozycji głównej Muzeum

6–7 maja

Międzynarodowa konferencja historyków „Dziedzictwo II wojny światowej z perspektywy 70 lat”

6 maja

Otwarcie wystawy „'45. Koniec wojny w 45 eksponatach”

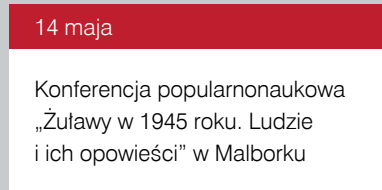
7 maja

Przedstawiciele państw europejskich zwiedzili wystawę „'45. Koniec wojny w 45 eksponatach”

12 maja

Spotkania z historią – promocja książki Anny Zapalec *Druka strona sojuszu*

14 maja

Konferencja popularnonaukowa „Żuławy w 1945 roku. Ludzie i ich opowieści” w Malborku

15–17 maja

Pokazy spektaklu „Wybuch” na Westerplatte

16 maja

Europejska Noc Muzeów na Westerplatte

20–22 maja

II przegląd filmów propagandowych

22 maja

Zajęcia „Krzyż z Tajgi. W warsztacie konserwatora” w ramach Bałtyckiego Festiwalu Nauki

30 maja

Piknik Historyczny w Białoleśce

6 czerwca

IV Łabiszyńskie Spotkania
z Historią

10 czerwca

Posiedzenie Rady Powierniczej
Muzeum

16 czerwca

Spotkania z historią – promocja
książki Marcina Westphala
Walka o panowanie w głębinach

6 lipca

XIII Rajd Pieszy Szlakiem
Żołnierzy mjr. „Łupaszki”

1 września

Dzień otwarty na budowie
Muzeum

2 września

Posiedzenie Kolegium
Programowego

27 września

„Akcja »N«” – gra miejska
w Nowym Porcie

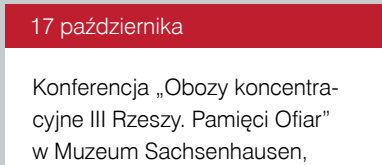
8 października

Promocja książki Łucji Pawlickiej-
Nowak *Świadectwa Zagłady.
Obóz w Chełmnie nad Nerem.
Getto wiejskie Czachulec*

15 października

Spotkania z historią – promocja
książki Pavla Poliana *Wbrew
ich woli*

17 października

Konferencja „Obozy koncentra-
cyjne III Rzeszy. Pamięci Ofiar”
w Muzeum Sachsenhausen,
współorganizowana przez
Muzeum

12 listopada

I Kongres Historyków Konspiracji
Niepodległościowej w Toruniu,
współorganizowany przez
Muzeum

18 listopada

Otwarcie wystawy „Żołnierska
dola” w Wieluniu

21 listopada

Spotkanie z grami planszowymi
„Alarm dla miasta!” na targach
Gra i Zabawa

26 listopada

Album *Codziennosc w cieniu
terroru* uhonorowany Nagrodą
Klio w kategorii edytorskiej

28 listopada

Debata „Między buntem
a obojętnością” w Gdańsku

10 grudnia

Zawieszenie wiechy na budynku
Muzeum

17 grudnia

Posiedzenie Rady Powierniczej
Muzeum

Prace nad wystawą główną

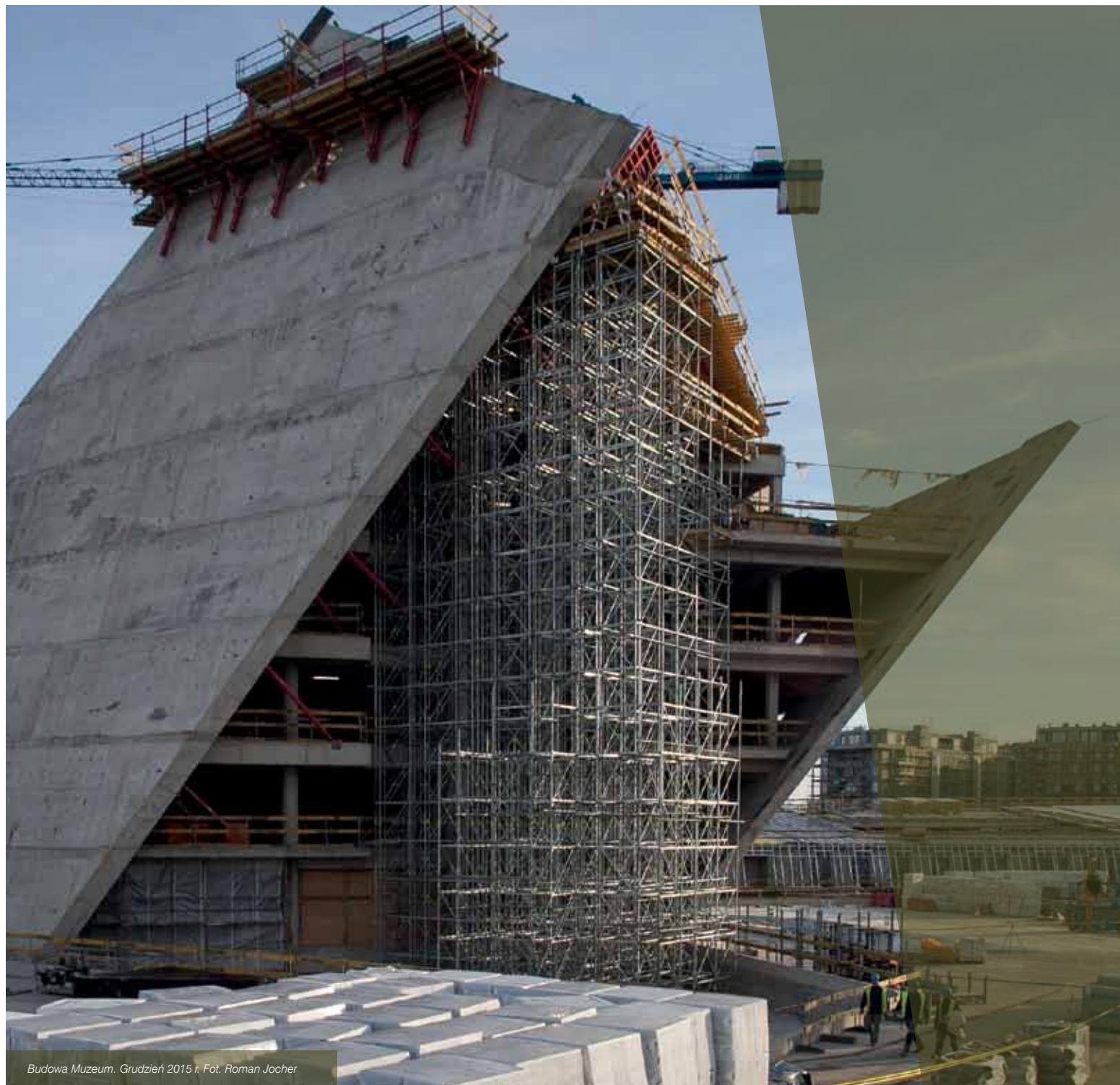
W wyniku przetargu ograniczonego w kwietniu 2015 r. wyłoniono wykonawcę wystawy głównej Muzeum – konsorcjum, którego liderem jest warszawska firma Qumak S.A. Umowa rozpoczynająca współpracę została podpisana 6 maja 2015 r. Prace nad wykonaniem wystawy mają potrwać 18 miesięcy. Harmonogram jej produkcji i instalacji zakłada m.in. prace przygotowawcze do produkcji ekspozycji i wykonanie tzw. rysunków warsztatowych, prefabrykację poszczególnych elementów scenografii oraz uzgodnienia dotyczące urządzeń audiowizualnych, które mają zostać zainstalowane na wystawie. Przy realizacji swoich zadań firma Qumak S.A. ściśle współpracuje z zespołem Muzeum oraz z firmą Tempora, projektantem wystawy.

Równolegle z pracami prowadzonymi przez firmę Qumak S.A. zespół Muzeum realizuje inne zadania związane z wystawą główną i przygotowaniem do jej otwarcia. Działania Muzeum koncentrują się na ostatecznej korekcie oraz weryfikacji materiałów przygotowanych przez firmę Nolabel, odpowiedzialną za realizację filmów, prezentacji multimedialnych oraz animacji prezentowanych na wystawie. Sprawdzane, poprawiane i tłumaczone na język angielski są teksty będące załącznikami do wymienionych materiałów. Trwa pozyskiwanie praw autorskich do materiałów filmowych i ikonograficznych. Ponadto opracowywane są teksty do audioprzewodników.

Zespół Muzeum prowadzi również prace nad katalogiem wystawy głównej, który będzie dostępny w wersji polskiej i angielskiej. W katalogu oprócz najbardziej interesujących eksponatów omówione zostaną założenia programowe Muzeum oraz poszczególne wątki ekspozycji.

Wizualizacja wystawy głównej.
Nolabel Sp. z o.o.

Budowa Muzeum

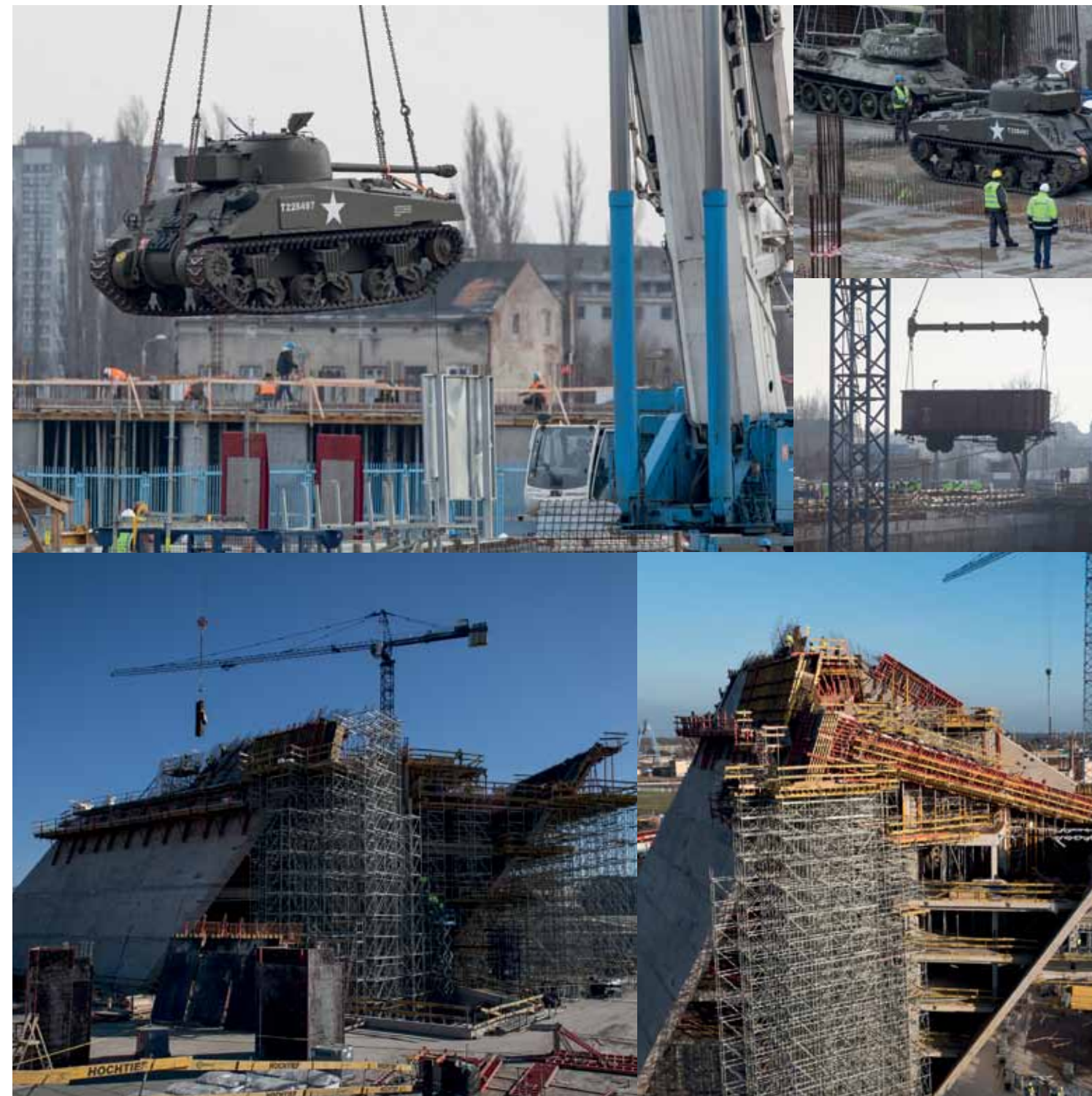

Budowa Muzeum z lotu ptaka.
Czerwiec 2015 r.
Fot. AeroLab

Od stycznia do sierpnia 2015 r. trwały prace związane ze wznoszeniem ścian wewnętrznych, słupów, stropów budynku oraz ciągów komunikacyjnych. W pierwszych miesiącach ubiegłego roku wyłoniła się struktura wewnętrzna przestrzeni ekspozycyjnej przyszłej siedziby Muzeum. W trzecim kwartale nadal były realizowane roboty zbrojarskie i szalunkowe słupów oraz ścian, w tym ścian pochtyłych, będących częścią przyszłych sal wystawienniczych. W sierpniu prace żelbetowe osiągnęły poziom „0”. Ukończono również budowę monumentalnych schodów prowadzących z poziomu -4,5 m do -14 m (poziom wystawy głównej). Zakończono montaż prefabrykatów pod przyszłą widownię sali konferencyjnej i sali kinowej. Rozpoczęły się tym samym prace nad wykończeniem sali konferencyjnej. Ponadto w budynku zamontowano pierwsze windy.

W drugim kwartale 2015 r. rozpoczął się montaż instalacji sanitarnych, elektrycznych i teletechnicznych. Wykonano też prace murarskie na poziomie parkingów podziemnych i w pomieszczeniach technicznych. Prowadzone były prace przygotowawcze do montażu elewacji w fosie. W ostatnim kwartale zakończono budowę konstrukcji budynku administracyjnego oraz częściowy montaż instalacji i stolarki okiennej.

W grudniu zakończono budowę charakterystycznej wieży, osiągając tym samym najwyższy punkt konstrukcyjny i docelową wysokość 40,51 m. Będą się w niej znajdować m.in. pomieszczenia edukacyjne, sale wykładowe, biblioteka, restauracja i kawiarnia z widokiem na odbudowany po wojnie Gdańsk. Wieża będzie miała częściowo przeszkloną elewację oraz zadaszenie.

U góry: umieszczanie
wielkogabarytowych eksponatów
w budynku Muzeum. Styczeń 2015 r.

Niżej: prace konstrukcyjne wieży.
Październik-listopad 2015 r.
Fot. Roman Jocher

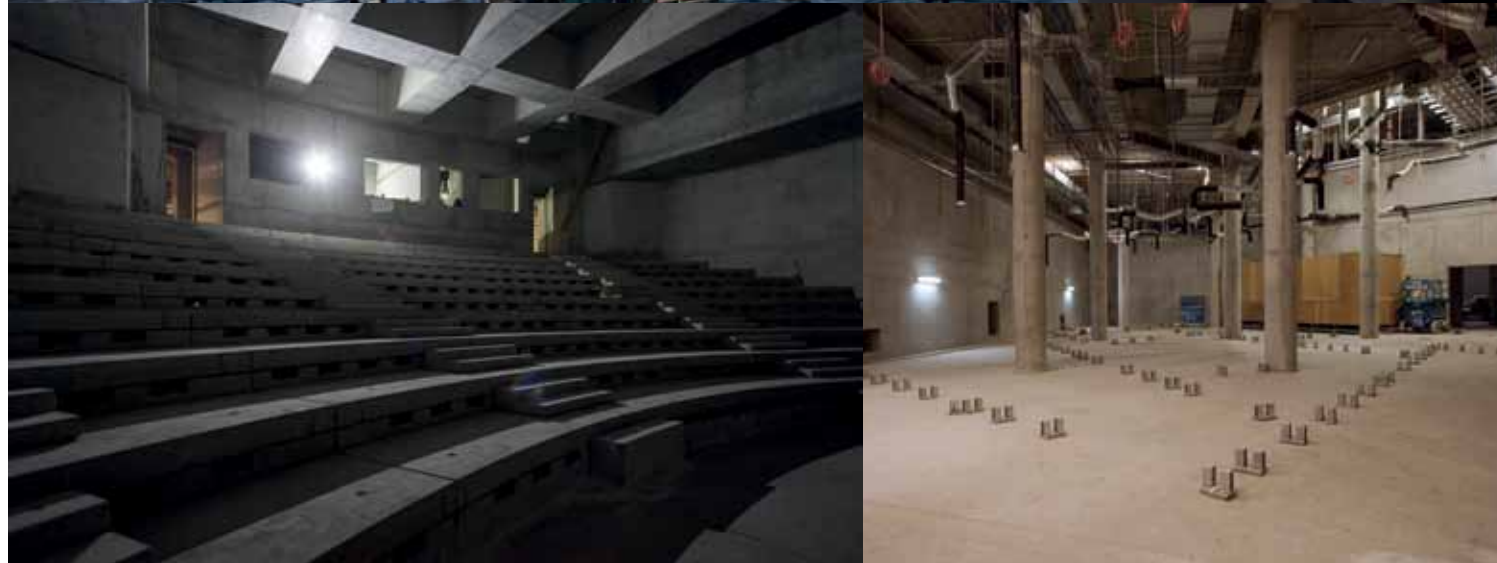

Budowa Muzeum z lotu ptaka.
Listopad 2015 r. Fot. AeroLab

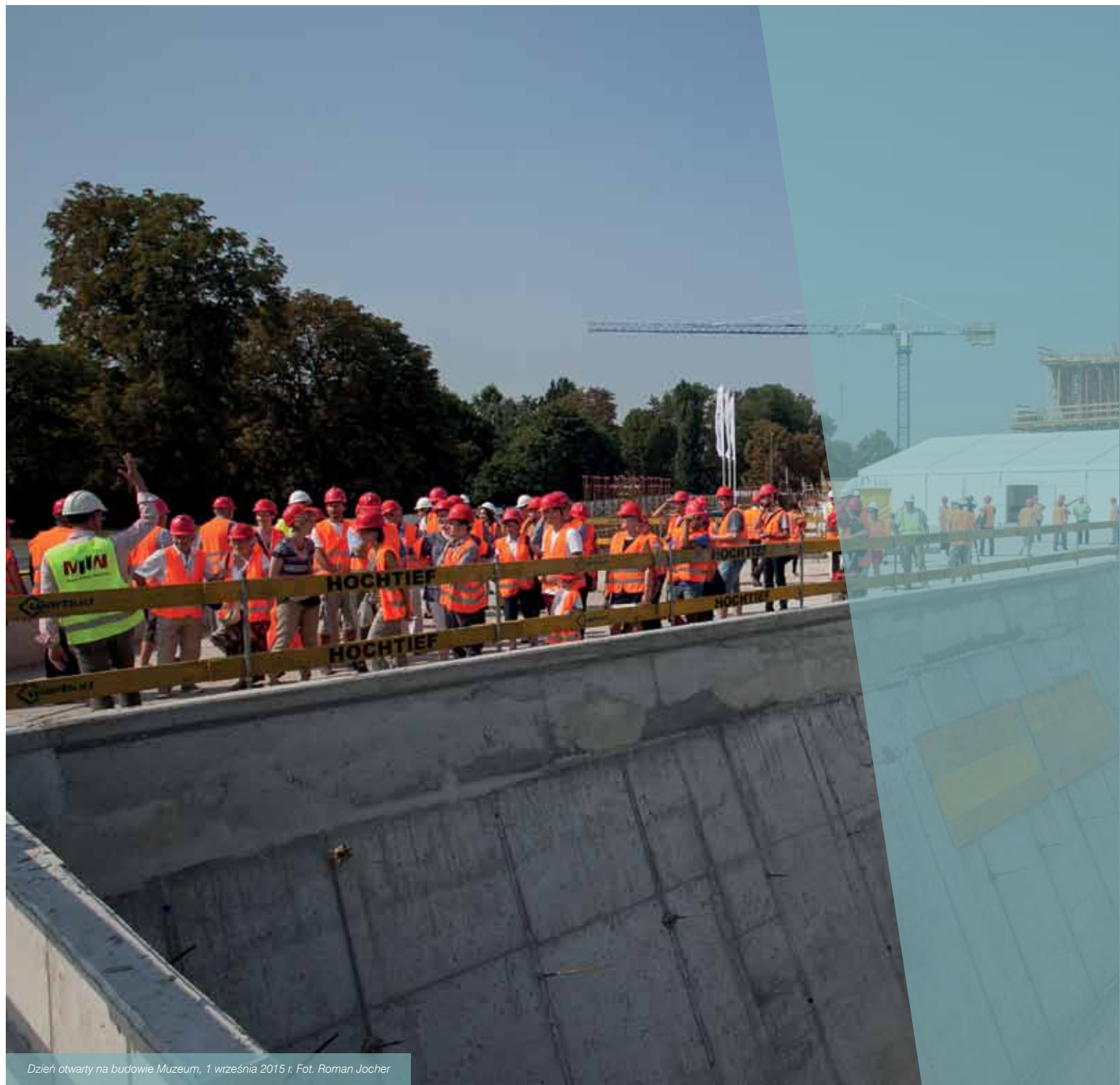

Ponadto w 2015 r. wykonano 90 proc. prac związanych z przebudową nabrzeża Motławy, co było konieczne do wykonania instalacji poboru i zrzutu wody chłodzącej na potrzeby obiektu. W tym samym czasie realizowano zewnętrzne roboty sieciowe i przyłączeniowe budynku (sieć ciepłownicza, energetyczna, wodno-kanalizacyjna). Na placu głównym prowadzone były prace hydroizolacyjne, przygotowujące do wyłożenia warstwy czerwonej granitowej kostki, która będzie współgrała kolorystycznie z betonową okładziną wieży i budynku administracyjnego.

W minionym roku w powstającym Muzeum znalazły się pierwsze eksponaty. 15 stycznia na płycie fundamentowej umieszczono dwa czołgi – amerykański Sherman oraz sowiecki czołg T-34/85, niemiecką torpedę typu G7a oraz towarowy wagon kolejowy produkcji niemieckiej. Ze względu na wagę obiektów i ich historyczną wartość była to spektakularna operacja z użyciem specjalistycznego sprzętu. Eksponaty na płycie fundamentowej należało umieścić, zanim rozpoczęły się prace związane z zamykaniem części podziemnej budynku stropem na poziomie „0”. 14 grudnia w budynku umieszczono także kolejny wielkogabarytowy eksponat – samochód Fiat Balilla.

U góry z prawej: najwyższy punkt
konstrukcyjny wieży.
Na dole z lewej: stan surowy sali
konferencyjnej, z prawej: przestrzeń jednej
z sal wystawowych.
Fot. Roman Jocher

Dzień otwarty
na budowie Muzeum,
1 września 2015 r.

Prof. Norman Davies
ogląda eksponaty prezentowane
podczas dnia otwartego.

Enigma ze zbiorów Muzeum
prezentowana podczas
dnia otwartego.

Fot. Roman Jocher

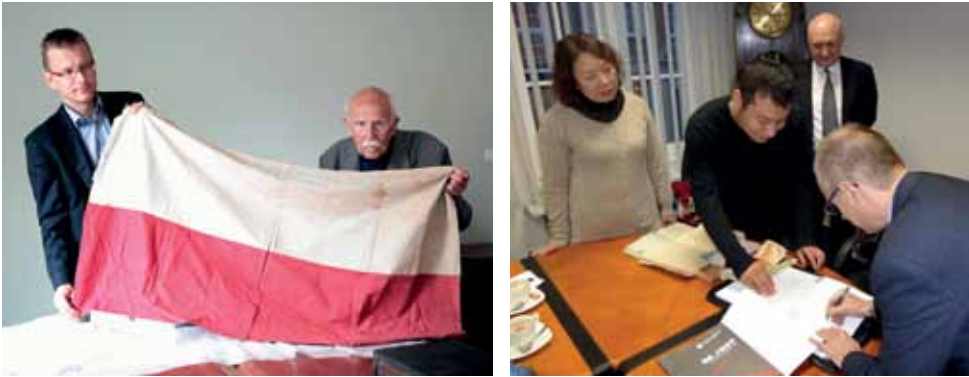

Muzeum II Wojny Światowej 1 września po raz pierwszy udostępniło teren budowy Muzeum dla publiczności. Grupom odwiedzających towarzyszyli przewodnicy, którzy przedstawiali stan zaawansowania prac oraz opowiadali o inwestycji i technologiach zastosowanych na poszczególnych etapach budowy. Uczestnicy mogli zobaczyć nie tylko plac budowy, lecz także sale wystawiennicze znajdujące się 14 m pod ziemią. W przestrzeniach przyszłej wystawy stałej odbył się premierowy pokaz filmu promocyjnego prezentującego treść wystawy głównej oraz misję Muzeum, z udziałem Mai Ostaszewskiej. Po projekcji zgromadzeni mogli zobaczyć najciekawsze eksponaty z kolekcji Muzeum, w tym oryginalny egzemplarz maszyny szyfrującej Enigma, kamerę filmową należącą do amerykańskiego dokumentalisty Julienu Bryana oraz zamontowane już w przestrzeni wystawienniczej obiekty wielkogabarytowe: czołg Sherman Firefly oraz niemiecki wagon kolejowy wykorzystywany do przewozu deportowanych, więźniów, robotników przymusowych i ofiar Zagłady.

Zbiory

*Maszyna do pisania Rheinmetall-Borsig, używana przez Marię Młyńską, urzędniczkę Rządu Polskiego na uchodźstwie, przekazana do Muzeum II Wojny Światowej, prezentowana podczas dnia otwartego na budowie.
Fot. Roman Jocher*

Przekazanie flagi do zbiorów Muzeum przez prof. Wiesława Gruszkowskiego.
Fot. Renata Dąbrowska/Agencja Gazeta

Przekazanie eksponatów do Muzeum przez przedstawicieli Muzeum Zbrodni Japońskiej Jednostki 731 w Harbinie oraz Harbińskiej Akademii Nauk Społecznych.
Fot. Alicja Bittner

W zbiorach Muzeum znajduje się obecnie ok. 36 tys. obiektów. W 2015 r. zakupiono 2555 eksponatów, 1812 obiektów przekazali Muzeum darczyńcy, a 95 obiektów trafiło do Muzeum w ramach depozytu.

We wzbogacaniu zbiorów pomagają ożywione kontakty utrzymywane ze środowiskami kombatanatów, a także współpraca z wieloma instytucjami w Polsce oraz za granicą.

Do najcenniejszych nabytków pozyskanych w 2015 r. należą:

■ Polska flaga ukryta przez rodzinę Gruszkowskich przed żołnierzami radzieckimi po wkroczeniu Armii Czerwonej do Lwowa w 1939 r. Flagę podarował Muzeum prof. Wiesław Gruszkowski, urodzony we Lwowie, a od 1945 r. na stałe związany z Gdańskiem, gdzie zaraz po wojnie jako architekt i urbanista brał czynny udział w rekonstrukcji i odbudowie historycznego kształtu miasta. Flaga zajmie miejsce na wystawie stałej w dziale poświęconym historii oporu wobec radzieckiego okupanta [1].

■ Sygnet wykonany w obozie w Riazaniu przez podkomendnych gen. Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka”, nawiązujący wyglądem do pseudonimu dowódcy. Aleksander Krzyżanowski był oficerem Wojska Polskiego, uczestnikiem kampanii polskiej 1939 r., a w czasie okupacji komendantem

Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej. W lipcu 1944 r. dowodził operacją „Ostra Brama”, w czasie której oddziały Armii Krajowej, współdziałając z Armią Czerwoną, zdobyły Wilno. Po udanej operacji Krzyżanowski został podstępnie aresztowany przez NKWD i wywieziony w głąb Związku Radzieckiego. Jesienią 1947 r. powrócił do Polski, a już latem 1948 r. aresztowali go funkcjonariusze Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Zmarł w więzieniu w Warszawie w 1951 r. [2].

Spośród pozostałych eksponatów, które wzbogaciły w 2015 r. kolekcję Muzeum, warto również wymienić:

Elementy umundurowania i wyposażenia żołnierzy

■ Czapka mundurowa kapitana Antoniego Kasztelana, szefa kontrwywiadu Obrony Wybrzeża, aresztowanego z pogwałceniem konwencji genewskiej w obozie jenieckim przez Gestapo. Podczas śledztwa był torturowany. Skazano go na karę śmierci za działalność kontrwywiadowczą przed wojną. Został zgilotynowany w grudniu 1942 r. Jego ciało oddano Instytutowi Anatomicznemu w Królewcu [1].

■ Rogatywka polowa wz. 1937 i płaszcz oficerski wz. 36 należące do oficera służby medycznej Michała Pastuszaka. Wewnątrz rogatywki oraz pod kołnierzem płaszcza zachował się odręczny podpis właściciela. Na podszwewce i wewnątrz kieszeni płaszcza znajdują się dwie naszywki pozostawione przez krawca. Jedna z nazwą zakładu J. Lewandowski w Lublinie/Plac Łokietka/Tel. 25-78, na drugiej widnieje odręczny zapis odnoszący się do zamawiającego usługę krawiecką dr. Pastuszaka oraz data wykonania usługi w sierpniu 1939 r. [2].

■ Mundur jeniecki Michała Pastuszaka (amerykański komplet mundurowy), na który składają się spodnie i bluza bez dystynkcji. Michał Pastuszak otrzymał go w Oflagu VIIA w Murnau w ramach pomocy amerykańskiej organizacji Międzynarodowego Czerwonego Krzyża. Bluza po wewnętrznej stronie nosi podpis właściciela. Michał Pastuszak przeżył obóz jeniecki, który został wyzwolony przez Amerykanów w 1945 r. Z obozu został deportowany wraz z innymi więźniami na Śląsk, gdzie przebywał ponad rok w szpitalu psychiatrycznym, zanim jego bratu Wincentemu Pastuszakowi udało się go odnaleźć przez Amerykańskie Biuro Informacji i Polski Czerwony Krzyż.

■ Emaliowana tablica 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty. Tablica informacyjna z budynku w Łucku, w którym w okresie międzywojennym organizowane były dywizyjne kursy podchorążych rezerwy [3].

Życie codzienne pod okupacjami, życie na zesłaniu

■ Obraz przedstawiający Matkę Boską Częstochowską oraz ręka przebita gwoździem, będąca fragmentem figury Jezusa Chrystusa Ukrzyżowanego. Oba przedmioty pochodzą z zajętej przez Sowieatów wsi Smotrycz k. Kamienia Podolskiego i zostały zabrane przez rodzinę Michała i Anny Czerwińskich, deportowanych do Krasnodolska na terenie Kazachstanu [1].

■ Zbiory Agnieszki Rudzińskiej. Przedmioty wykonane lub używane przez jej ojca Stanisława Ścibor-Marchockiego podczas zesłania na Syberię. Wśród przedmiotów znalazły się drewniane skrzynki z zasuszonymi okazami roślin i owadów występujących na Syberii, wraz z pisemną informacją o ich pochodzeniu (poszczególne okazy przełożono fragmentami radzieckich i polskich gazet i ulotek), dwuczęściowy przyrząd do zwijania papierosów marki Prima oraz własnoręcznie wykonane w okresie zsyłki hebel i metalowa piła [2].

■ Przedmioty należące do Marii Butkiewicz, pielęgniarki pracującej w leningradzkim szpitalu podczas oblężenia miasta (podręczny sterylizator z zestawem igieł i strzykawką, fartuch i chusta pielęgniarki, plecak) [3].

Obozy, Zagłada

■ Narzędzia medyczne używane w tajnej jednostce wojskowej armii japońskiej nr 731. W laboratoriach jednostki nr 731 przeprowadzano eksperymenty pseudomedyczne na więźniach, badając m.in. wpływ broni chemicznej i biologicznej na żywe organizmy [4].

■ Opaski i naszywki noszone przez Żydów w gettach i obozach zorganizowanych przez Niemców w różnych krajach okupowanej Europy w okresie II wojny światowej. Przedmioty z depozytu Wolfgang Haneya [5].

■ Lora pochodząca z pierwszej połowy XX w., używana w cegielniach zlokalizowanych w rejonie Tolkmicka, w których w okresie wojny zatrudnieni byli więźniowie obozu koncentracyjnego Stutthof [6].

■ Publikacja *Zmarli Polacy w Dachau 1939–1945. Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau*, opracowana przez ks. Edmunda Charta, więźnia KL Dachau nr 28100, wydana w 1946 r. [7].

Kolekcje zdjęć, listy, druki

■ Odezwa prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Ignacego Mościckiego wydana 1 września 1939 r. Prezydent Mościcki zwraca się w niej do obywateli, by zjednoczyli się w obliczu wrogich działań III Rzeszy, dając napastnikom zbrojną odpowiedź [1].

■ Dokumentacja osobista ilustrująca historię zgermanizowanego dziecka, wychowanka Lebensbornu Hermanna Lüdekinga. Jako osiemnastomiesięczne dziecko został on znaleziony na ulicy okupowanej Łodzi przez zakonnicę. Decyzją administracyjną prezydenta miasta nadano mu imię i nazwisko Roman Roszatowski. Trafił do domu sierot, skąd zabrali go hitlerowcy i umieścili w jednym z ośrodków stowarzyszenia Lebensborn. W grudniu 1942 r. przybrana matka odebrała go z Lebensbornu pod Lipskiem już jako Hermanna. Porzuciła go jednak, kiedy zaczął zadawać pytania o swoje pochodzenie. Hermann całe życie poświęcił szukaniu informacji na temat swoich rodziców.

■ Zbiór czarno-białych fotografii przedstawiających codzienność okupacyjną na ziemiach polskich w latach II wojny światowej [2].

Represje powojenne

■ Płyta nagrobna Adama Dedio, podchor. Marynarki Wojennej, uczestnika bitwy pod Kockiem, jeńca wojennego i członka Armii Krajowej. Adam Dedio został skazany na karę śmierci i stracony na podstawie wyroku Sądu Marynarki Wojennej w Gdyni w 1947 r. za działalność konspiracyjną w powojennej Polsce w ramach antykomunistycznej organizacji „Semper Fidelis Victoria”. Płytkę nad mogiłą rozstrzelanego syna ustawiła jego matka [3].

■ Tablica z godłem państwowym, która w latach 1945–1946 była umieszczona nad wejściem do budynku Wojskowego Sądu Rejonowego w Gdańsku przy ul. Batorego 5, gdzie sądzono członków podziemia niepodległościowego oraz osoby uznane za wrogów władzy komunistycznej. To tam skazywano na karę śmierci żołnierzy podziemia niepodległościowego [4].

Konserwacja

Obiekty, które trafiają do Muzeum w złym stanie zachowania, poddawane są zabiegom konserwatorskim. Mają one przede wszystkim na celu zatrzymanie procesu destrukcji poszczególnych obiektów oraz nadanie im wartości ekspozycyjnej. Wszelkie zabiegi przeprowadzane są z poszanowaniem śladów upływu czasu i walorów dawności.

W 2015 r. wykonano konserwację częściową 265 obiektów, konserwację zabezpieczającą 1039 obiektów oraz konserwację pełną 328 obiektów. Wykonano także faksymile 30 szt. dokumentów na podłożu papierowym, które trafią na wystawę stałą.

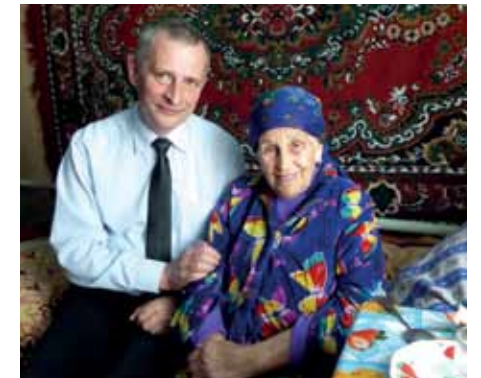
W ubiegłym roku na wystawę po konserwacji trafił pozyskany w 2011 r. Fiat 508C Balilla 1100, samochód produkowany we Włoszech przez firmę Fiat i na licencji w Polsce w Państwowych Zakładach Inżynierii od 1932 r. Symbol faszystowskich Włoch. Dla robotników włoskich miał być tym samym, czym Volkswagen (zwany później popularnie garbusem) dla Niemców. Egzemplarz, który trafił do Muzeum, jest datowany na lata 1937–1938.

Pojazd został poddany gruntownemu remontowi, podczas którego zabezpieczono metalowe elementy karoserii przed korozją, pomalowano go i polakierowano, uzupełniono także brakujące oryginalne elementy wyposażenia wewnętrznego i zewnętrznego. Samochód po uprzednim zabezpieczeniu i przygotowaniu (między innymi przez demontaż elementów, które mogłyby ulec uszkodzeniu lub zniszczeniu) został za pomocą dźwigu opuszczony do wnętrza budynku Muzeum i ustawiony w przyszłej przestrzeni wystawienniczej.

Ewidencja zbiorów

Ewidencja zbiorów prowadzona jest w Elektronicznym Systemie Ewidencji Zbiorów Muzealnych ZEUS, dostosowanym specjalnie do potrzeb Muzeum II Wojny Światowej. Program ZEUS stanowi kompleksową bazę danych i pozwala m.in. na opracowanie eksponatów zgodnie z przepisami prawa polskiego oraz jednoczesną edycję inwentarza muzealnego i tworzenie kart ewidencyjnych obiektów. Zastosowane rozwiązania umożliwiają lokalizację topograficzną obiektów, a także rejestrację wszelkich procesów konserwatorskich, jakim poddawany jest dany obiekt. Baza stanowi ponadto platformę do przyszłej publikacji i wymiany informacji o zbiorach w Internecie.

Pracownicy Muzeum podczas nagrywania notacji w Niemczech i Kazachstanie.
Fot. Dominik Jagodziński, Waldemar Kowalski

Relacje świadków II wojny światowej

W zbiorach Muzeum znajdują się również notacje filmowe. Z końcem 2015 r. liczba notacji wykonanych przez Muzeum wynosiła 189. Tylko w tymże roku zasób Muzeum wzbogaciło 47 notacji wykonanych ze świadkami historii, z czego 25 sporządzono na terenie Polski, 8 na Ukrainie, 7 w Kazachstanie i 7 w Niemczech. Notacje na terenie Polski wykonano m.in. w Gdańsku, Warszawie, Krakowie, Bydgoszczy, Zamościu, Bochni i Sztumie. Tematyka notacji z Polski była bardzo obszerna i obejmowała m.in. poniższe zagadnienia:

- Wrzesień 1939, w tym wydarzenia w Wolnym Mieście Gdańsku,
- terror okupanta w stosunku do ludności polskiej i żydowskiej,
- tajne nauczanie,
- praca przymusowa Polaków na terenie Niemiec,
- obozy: KL Auschwitz, KL Dachau, KL Buchenwald, KL Mauthausen i KL Bergen-Belsen,
- działalność partyzantki polskiej na Kresach Wschodnich II RP,
- historia rodziny i postać Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka” we wspomnieniach córki Olgi Krzyżanowskiej,
- deportacje ludności polskiej w głąb Związku Radzieckiego w 1940 i w 1945 r.,
- powojenne przesiedlenia ludności polskiej z obecnych terenów Litwy i Białorusi, warunki „repatriacji” i życie na ziemiach przyłączonych do Polski,

- Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie,
- zdobycie Gdańska w 1945 r. i towarzyszące temu akty przemocy wobec ludności,
- represje sowieckie na terenie Polski po 1944 r. w stosunku do członków powojennego podziemia niepodległościowego.

Tematyka notacji wykonanych w Kazachstanie dotyczyła losów rodzin polskich deportowanych w 1936 r. z terenów Ukrainy graniczących z Polską. Przejmujące w treści relacje złożyły osoby, które na skutek deportacji zostały pozbawione normalnego dzieciństwa.

Notacje zrealizowane na Ukrainie dotyczyły m.in. okupacji sowieckiej i niemieckiej na Kresach Wschodnich RP, terroru okupantów, zbrodni UPA, sposobu rekrutacji do Armii Czerwonej oraz szlaku bojowego żołnierzy. Wykonano także kilka notacji opowiadających o zbrodniach nacjonalistów ukraińskich (m.in. na terenie byłego więzienia we Włodzimierzu Wołyńskim, w Janowej Dolinie i we wsi Dołhe).

Treść notacji wykonanych w Niemczech stanowiły m.in. germanizacja dzieci i działalność Lebensbornu oraz działalność zbrodniarza wojennego Heinza Reinefartha, mieszkającego po wojnie na wyspie Sylt w Niemczech.

Wszystkie wykonane notacje stanowią ważne świadectwo historii II wojny światowej i jej skutków.

Zasób filmowy byłej Fundacji Filmowej Armii Krajowej

W związku z likwidacją Fundacji Filmowej Armii Krajowej i decyzją jej Rady Fundatorów do zbiorów Muzeum trafiło 35 filmów wyprodukowanych przez Fundację. Pozyskane w ten sposób unikatowe materiały filmowe stanowią głównie zapis rozmów z żołnierzami AK, w tym z wieloma wybitnymi osobistościami Polskiego Państwa Podziemnego. W ramach umowy zawartej 16 kwietnia 2015 r. między Muzeum a Fundacją Filmową Armii Krajowej w likwidacji dorobek Fundacji stał się własnością Muzeum, które zobowiązało się do udostępniania filmów oraz digitalizacji przejętego zasobu.

Działalność naukowa i wydawnicza

Publikacje

W 2015 r. Muzeum wydało następujące publikacje:

■ Joanna Urbanek, **Everyday Life in the Shadow of Terror. German occupation in Poland 1939–1945** (angielska wersja językowa wydanego w 2014 r. albumu *Codziennosc w cieniu terroru. Okupacja niemiecka w Polsce 1939–1945*).

■ Pavel Polian, **Wbrew ich woli. Historia i geografia migracji przymusowych w Związku Radzieckim**

Niniejsze opracowanie jest studium historyczno-geograficznym o migracjach przymusowych w ZSRR, dokonywanych z upoważnienia władz państwowych zarówno w obrębie Związku Radzieckiego, jak i poza jego granicami.

z wprowadzenia

■ Mark Spoerer, **Praca przymusowa pod znakiem swastyki. Cudzoziemscy robotnicy, jeńcy wojenni i więźniowie w Niemczech i okupowanej Europie w latach 1939–1945**

Dlaczego tak masowo angażowano cudzoziemską siłę roboczą? Jak liczna ona była i skąd pochodziła? Jak wyglądały warunki życia i pracy robotników? Ilu z nich przeżyło, ilu zmarło? Kto był za to odpowiedzialny? I w końcu: kto, kiedy i od kogo uzyskał za to rekompensatę? Odpowiedzi na te pytania stara się znaleźć niniejsza książka.

z wprowadzenia

■ **Druga wojna światowa w pamięci kulturowej w Polsce i w Niemczech. 70 lat później (1945–2015)**, pod redakcją Jerzego Kałążnego, Amelii Korzeniewskiej, Bartosza Korzeniewskiego

Autorzy podjęli ważny temat, wzbogacając tym samym refleksję nad polsko-niemieckimi relacjami w zakresie pamięci zbiorowej, napisali tom zwarty i syntetyczny, niosący wiele szczegółowych informacji.

dr hab. Piotr Tadeusz Kwiatkowski

■ Audrius Žulys, **Polska w polityce zagranicznej Litwy w latach 1938–1939. Studium z historii dyplomacji**

Publikacja adresowana jest do odbiorców interesujących się historią polityki międzynarodowej, dziejami dyplomacji i stosunkami polsko-litewskimi. Po raz pierwszy czytelnik polski otrzymuje książkę o tak solidnych podstawach źródłowych, opartych nie tylko na polskich, ale przede wszystkim na litewskich dokumentach archiwalnych.

z wprowadzenia

Wydawnictwa powstałe we współpracy z innymi instytucjami:

■ **Ludzie i ich opowieści. Żuławy w 1945 roku**, pod redakcją Andrzeja Gąsiorowskiego i Janusza Hochleitnera. Publikacja wydana wspólnie z Muzeum Stutthof w Sztutowie

■ Andrzej Drzycimski, Janusz Górski, **The Redoubt Westerplatte** (książka w języku angielskim)

■ Andrzej Drzycimski, Janusz Górski, **Festung Westerplatte** (książka w języku niemieckim)

Nagroda dla naszej publikacji

Album *Codziennosc w cieniu terroru. Okupacja niemiecka w Polsce 1939–1945* autorstwa Joanny Urbanek otrzymał wyróżnienie w konkursie na Wydarzenie Muzealne Roku Sybilla 2014 w kategorii Publikacje oraz nagrodę Klio w kategorii edytorskiej.

Otwarcie międzynarodowej konferencji historyków „Dziedzictwo II wojny światowej z perspektywy 70 lat”. 6 maja 2015 r.
Fot. Roman Jocher

Międzynarodowa konferencja historyków pt. „Dziedzictwo II wojny światowej z perspektywy 70 lat”

W dniach 6–7 maja 2015 r. w Europejskim Centrum Solidarności odbyła się międzynarodowa konferencja historyków pt. „Dziedzictwo II wojny światowej z perspektywy 70 lat”, zorganizowana przez Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, Muzeum II Wojny Światowej i Europejskie Centrum Solidarności.

Słowo wstępne wygłosił Adam Daniel Rotfeld, współprzewodniczący Polsko-Rosyjskiej Grupy do Spraw Trudnych. „To konferencja o charakterze etycznym, nasze spotkanie jest próbą docierania do prawdy, która nie zawsze jest łatwa” – powiedział podczas przemówienia.

W pięciu panelach dyskusyjnych historycy wymieniali poglądy w takich kwestiach, jak kształtowanie pamięci o II wojnie światowej w muzeach historycznych, II wojna światowa w pamięci społecznej, dziedzictwo konferencji w Jalcie i Poczdamie i powojenny porządek świata z perspektywy siedemdziesięciu lat oraz jak współcześnie interpretować i badać skutki II wojny światowej.

Udział w niej wzięło wielu wybitnych historyków i muzealników z całego świata, w tym przedstawiciele Kolegium Programowego Muzeum II Wojny Światowej: prof. Norman Davies, prof. Timothy D. Snyder i prof. Élie Barnavi.

Biblioteka Muzeum

Zbiory biblioteczne Muzeum liczą ponad 16 095 pozycji związanych z tematyką II wojny światowej i jej następstw. Są to książki, czasopisma, dokumenty audiowizualne i elektroniczne oraz kartograficzne. W samym 2015 r. biblioteka wzbogaciła się o blisko 2 507 jednostek inwentarzowych.

Gromadzone są również publikacje z zakresu konserwacji, restauracji czy zabezpieczeń muzealiów, a także liczne materiały pomocnicze w pracy w działach Muzeum, m.in. w dziale edukacyjnym.

W bibliotece znajdują się publikacje w językach obcych: angielskim, chińskim, chorwackim, czeskim, fińskim, flamandzkim, francuskim, koreańskim, litewskim, luksemburskim, łotewskim, niemieckim, norweskim, rosyjskim, rumuńskim, serbskim, słowackim, ukraińskim i włoskim.

Projekty badawcze

W 2015 r. pracownicy Muzeum II Wojny Światowej prowadzili prace nad następującymi projektami badawczymi:

■ **Kontynuacja projektu badawczego dotyczącego dziejów Głównej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich/Hitlerowskich.** Jego wynikiem ma być publikacja pokazująca strukturę, działalność i znaczenie Komisji w rozliczeniach ze zbrodniami niemieckimi w Polsce po II wojnie światowej, a także jej rolę jako ośrodka naukowego i opiniotwórczego. Projekt prowadzony przez Łukasza Jasińskiego, pracownika Działu Naukowego.

■ **Prace nad porównawczą analizą procesu rozliczeń (prawnych i politycznych) ze zbrodniami i kolaboracją w czasie II wojny światowej w poszczególnych krajach europejskich.** Efektem będzie przekrojowe opracowanie naukowe procesu rozliczeń po II wojnie światowej, a także porównanie ich z rozliczeniami dokonywanymi się w innych momentach historycznych (m.in. po I wojnie światowej, po wojnie domowej w Hiszpanii, po upadku dyktatur komunistycznych). Projekt realizuje prof. dr hab. Paweł Machcewicz, dyrektor Muzeum.

■ **Jeńcy wojenni w niewoli niemieckiej na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy (1939–1945).** Celem prowadzonych badań jest opublikowanie możliwie pełnej monografii jeńców wojennych w niewoli niemieckiej, którzy przebywali na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy w latach 1939–1945. Projekt realizowany przez Jana Daniluka, pracownika Działu Naukowego.

■ **Niemiecka policja i SS na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy (1939–1945).** Projekt realizowany przez Jana Daniluka, pracownika Działu Naukowego.

■ **Życie codzienne w czasie II wojny światowej.** Projekt ma na celu porównanie zmian, jakie konflikt wymusił w życiu mieszkańców krajów europejskich (okupowanych, alianckich, osi). Projekt prowadzony przez Joannę Urbanek, pracownicę Działu Naukowego.

■ **Opór i konspiracja w państwach bałtyckich 1941–1953.** Celem projektu jest stworzenie monografii podziemia niepodległościowego działającego w państwach bałtyckich w okresie okupacji niemieckiej i radzieckiej. W książce zostanie podjęta próba analizy działań, rozwoju i profilu ideowego organizacji konspiracyjnych działających w warunkach dwóch odmiennych systemów okupacyjnych. Problem będzie przedstawiony na szerokim tle historii narodowych. Podstawę opracowania stanowi kwerenda źródłowa w archiwach państw bałtyckich oraz literatura (łotewska, estońska, łotewska, rosyjska i anglojęzyczna). Elementem projektu jest także porównanie podziemia krajów bałtyckich z podziemiem polskim. Projekt prowadzony przez dr. hab. Rafała Wnuka, kierownika Działu Naukowego.

■ **Monte Cassino.** Efektem będzie publikacja dotycząca walk o przełamanie linii Gustawa w 1944 r. Założeniem projektu jest przedstawienie udziału polskiego oraz innych kontyngentów alianckich biorących udział w walkach na froncie włoskim. Projekt prowadzony przez dr. Jana Szkudlińskiego, pracownika Działu Naukowego.

■ **Żydzi w strukturach polskich wojskowych organizacji podziemnych na terenie dystryktu warszawskiego w latach 1939–1945.** Projekt ma na celu zbadanie działalności osób narodowości żydowskiej w polskim podziemiu. Projekt realizuje Wojciech Łukaszun, pracownik Działu Wystawienniczego.

■ **Partyzanci radzieccy na ziemiach II Rzeczypospolitej.** Projekt realizowany przez Dmitriya Panto, pracownika Działu Naukowego.

■ **Deportacje Polaków w głąb ZSRR w latach 1936–1941.** Projekt realizowany przez Dmitriya Panto, pracownika Działu Naukowego.

■ **Zatoka Gdańska 1943–1945.** Celem projektu jest przedstawienie położenia militarnego tego obszaru, jego znaczenia dla maszyny wojennej i gospodarczej III Rzeszy oraz przygotowań do obrony na przełomie 1944 i 1945 r. Projekt realizuje Marcin Westphal, kierownik Działu Wystawienniczego.

■ **Działania specjalne (dywersyjne i sabotażowe) w polityce państw europejskich i konfliktach zbrojnych XX–XXI w.** Projekt w sposób szczególny będzie uwzględniał zaangażowanie ludności cywilnej w akcje specjalne i dywersyjne w czasie II wojny światowej. Projekt realizuje dr hab. Tomasz Chinciński, kierownik Działu Wydawniczego.

■ **Protektorat Czech i Moraw – kolaboracja, strategie dostosowania, opór.** Celem projektu jest opracowanie monografii poświęconej niemieckiej okupacji ziem czeskich ze szczególnym uwzględnieniem postaw elit politycznych i społeczeństwa. Podstawą pracy są kwerendy prowadzone w archiwach czeskich i niemieckich. Projekt prowadzi dr hab. Piotr M. Majewski, zastępca dyrektora Muzeum.

■ **Ludność rodzima w województwie gdańskim na przykładzie powiatu sztumskiego 1945–1959.** Celem projektu jest ukazanie, jak kształtowała się sytuacja ludności rodzimej w kontekście powojennej rzeczywistości i procesu tworzenia się ustroju Polski Ludowej. Główny nacisk jest położony na zobrazowanie korelacji grup ludnościowych tworzących nową społeczność Ziemi Zachodnich i Północnych na tle polityki narodowej i społecznej PRL. Projekt realizuje Bartłomiej Garba, pracownik Działu Wystawienniczego.

Otwarcie wystawy „45. Koniec wojny w 45 eksponatach” w Europejskim Centrum Solidarności,
6 maja 2015 r., Fot. Roman Jocher

Działalność edukacyjna

Otwarcie wystawy „Żołnierska dola”
w Muzeum Ziemi Wieluńskiej,
18 listopada 2015 r.
Fot. Ewelina Dragosz

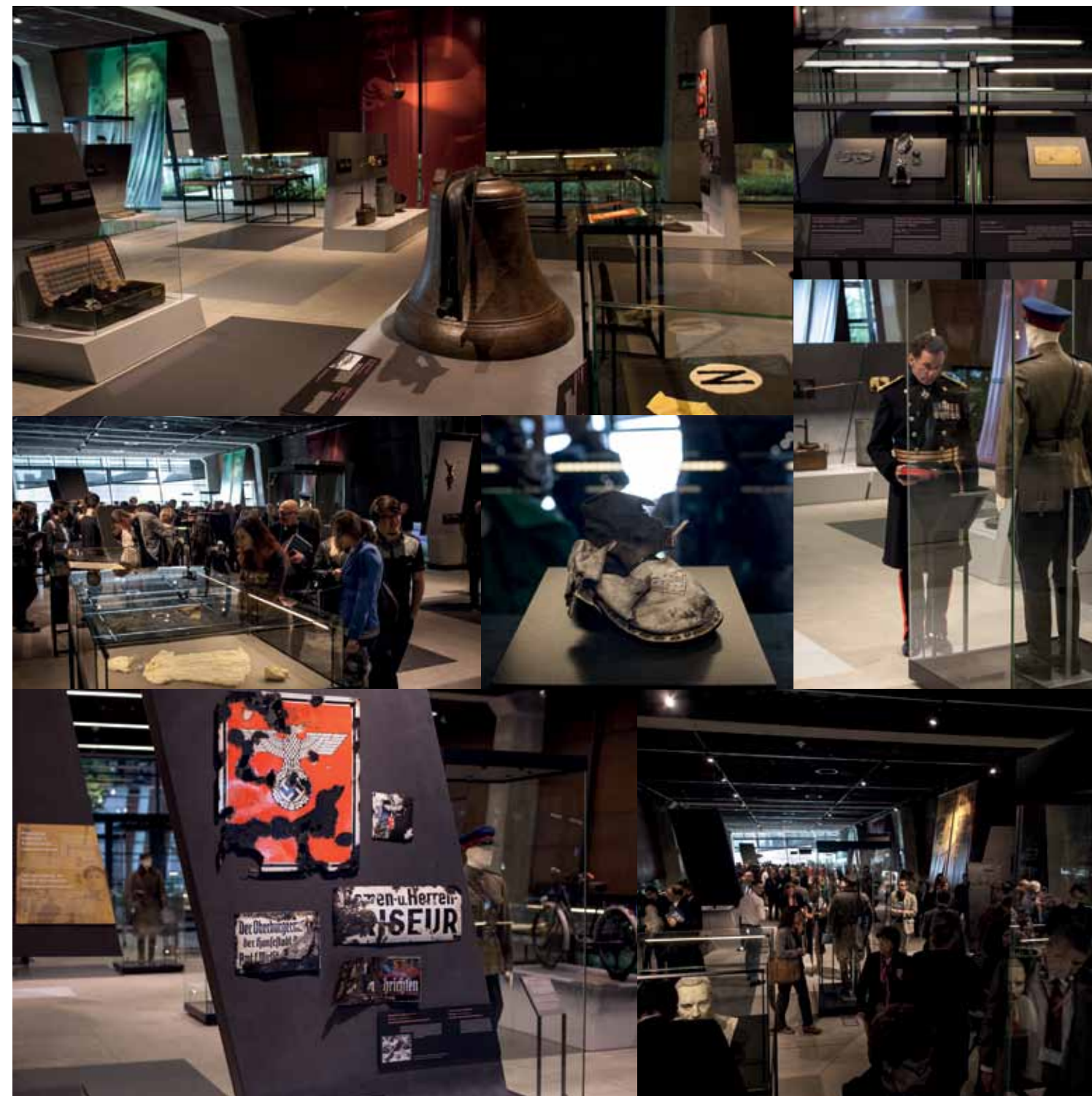
Wystawy czasowe

Żołnierska dola. Życie codzienne żołnierzy w czasie II wojny światowej, 3 października 2014 – 15 listopada 2015 r., Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni; 18 listopada 2015 – 6 kwietnia 2016 r. Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu

Wystawa łączy nowoczesny projekt graficzny z tradycyjnymi formami ekspozycji, prezentuje życie codzienne żołnierzy walczących na frontach II wojny światowej. Za pomocą eksponatów, dokumentów i w większości niepublikowanych dotąd fotografii są pokazane mniej znane aspekty żołnierskiej służby, widzianej nie tylko z perspektywy pola walki. W 2015 r. wystawę zwiedziło **8 500 osób**.

'45. Koniec wojny w 45 eksponatach, 6 maja – 10 września 2015 r., Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku

Wystawa ukazywała za pomocą 45 obiektów lub zestawów obiektów związanych z końcem II wojny światowej, czym to wydarzenie było dla Polaków. Eksponaty prezentowane na ekspozycji mówiły przede wszystkim o doświadczeniach Polski i Europy Środkowo-Wschodniej. Niekiedy opowiadały historie konkretnych osób i miejsc, niekiedy były po prostu charakterystyczne dla swoich czasów. Eksponaty zostały podzielone na grupy tematyczne, ale nie wytyczono ściśle trasy zwiedzania wystawy. Dzięki temu każdy mógł zapoznać się z prezentowanymi obiektami w dowolnej kolejności

Wystawa „'45. Koniec wojny
w 45 eksponatach” w Europejskim
Centrum Solidarności, 6 maja 2015 r.
Fot. Roman Jocher

Otwarcie wystawy „Drogi do wyzwolenia” w Galerii Pałacu Kazimierzowskiego UW, 12 lutego 2016 r.
Fot. Dominik Kotowski

i wyrobić sobie własny osąd o ostatnich tygodniach wojny i początkach nowego porządku. Wystawę zwiedziło **92 056 osób**.

Routes of Liberation. European Legacies of the Second World War [Drogi do wyzwolenia. Europejskie dziedzictwo II wojny światowej], Warszawa, Galeria Pałacu Kazimierzowskiego UW, 12–26 lutego 2015 r.

Wystawa, współtworzona przez Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku oraz partnerów z Holandii, Niemiec, Francji i Wielkiej Brytanii, opowiadała o przyczynach, przebiegu i skomplikowanym dziedzictwie II wojny światowej oraz jej konsekwencjach dla państw Europy. Była efektem wspólnej pracy muzealników i historyków tworzących międzynarodowy zespół, w którego skład weszli przedstawiciele: holenderskiej Fundacji Liberation Route Europe, Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, Muzeum Aliantów w Berlinie, Muzeum Mémorial de Caen, Muzeum Wyzwolenia Narodowego w Groesbeek oraz Muzeum D-Day w Portsmouth.

Otwarcie wystawy „Drogi do wyzwolenia” w Centrum św. Jana w Gdańsku, 4 marca 2015 r.
Fot. Roman Jocher

Wystawa miała inaugurację w lutym 2014 r. w Parlamencie Europejskim w obecności przewodniczącego Parlamentu Martina Schulza oraz premiera Holandii Marka Rutte, skąd wyruszyła w europejską trasę po wszystkich współtworzących ją instytucjach. W warszawskim otwarciu wystawy udział wziął ambasador Królestwa Niderlandów w Polsce Paul P.J. Bekkers. W Warszawie wystawę zwiedziło **1 514 osób**.

Routes of Liberation. European Legacies of the Second World War [Drogi do wyzwolenia. Europejskie dziedzictwo II wojny światowej], Gdańsk, Centrum św. Jana w Gdańsku, 4–15 marca 2015 r.

Otwarcu wystawy w Gdańsku towarzyszyła debata historyków pt. „Różne pamięci wojny. Narody europejskie wobec swojej przeszłości”, w której udział wzięli:

- prof. dr hab. Paweł Machcewicz, dyrektor Muzeum II Wojny Światowej,
- dr Jörg Echternkamp, Centrum Historii Wojskowości i Nauk Społecznych Bundeswehry,
- dr Wiel Lenders, dyrektor Muzeum Wyzwolenia Narodowego w Groesbeek,
- dr Keith Allen, jeden z kuratorów wystawy.

W Gdańsku wystawę zwiedziło **2 263 osób**.

Europejska Noc Muzeów
na Westerplatte, 16 maja 2015 r.
Fot. Roman Jocher

Wydarzenia plenerowe

Europejska Noc Muzeów, 16 maja 2015 r.

Muzeum II Wojny Światowej z okazji Europejskiej Nocy Muzeów zorganizowało na Westerplatte specjalną strefę edukacyjną. W programie znalazły się m.in. warsztaty prowadzone przez pracowników Muzeum: „W warsztacie konserwatora”, poświęcony konserwacji eksponatów, oraz „Sekrety Enigmy” – zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży z wykorzystaniem pomocy naukowych wyjaśniających działanie niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma i opisujące sukces polskich kryptologów.

Poza tym utworzono stanowisko rekonstruktorów odtwarzających polskich żołnierzy z 1939 r. w ruinach Nowych Koszar. Uczestnicy mogli również zwiedzać specjalnie na tę noc oświetloną wystawę plenerową „Westerplatte: Kurort – Bastion – Symbol” oraz przejechać się drezynami linią kolejową biegnącą przez półwysep. Program adresowano zarówno do osób dorosłych, jak i dzieci.

W ramach Europejskiej Nocy Muzeów można było również zwiedzać wystawę „**’45. Koniec wojny w 45 eksponatach**” przygotowaną przez Muzeum II Wojny Światowej i eksponowaną w sali wystaw czasowych Europejskiego Centrum Solidarności.

W wydarzeniu wzięło udział **6000 osób**.

Pokazy spektaklu „Wybuch”
na Westerplatte w ramach
Europejskiej Nocy Muzeów.
Fot. Roman Jocher

Pokazy spektaklu „Wybuch” na Westerplatte, 15-17 maja 2015 r.

Dodatkową atrakcją, towarzyszącą Europejskiej Nocy Muzeów, były pokazy spektaklu filmowo-multimedialnego „Wybuch” według pomysłu Andrzeja Wajdy, który prezentowano 15–17 maja na wielkoformatowym ekranie w specjalnie udostępnionym na tę okazję magazynie na terenie półwyspu. Widowisko z wykorzystaniem animacji komputerowej i videomappingu ukazywało jedną z najbardziej dramatycznych kart historii, poczynawszy od przejęcia władzy w Niemczech przez Hitlera, aż do wybuchu wojny i walk we wrześniu 1939 r. W spektaklu wykorzystano unikatowe filmy archiwalne i zdjęcia, w które wpleciono fragmenty filmów Andrzeja Wajdy *Lotna* oraz *Katyn*.

Edukacyjna Inscenizacja Historyczna „Akcja »Burza«”, 19 kwietnia 2015 r.

Inscenizacja przygotowana we współpracy z Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku miała na celu zaprezentowanie historii Polskiego Państwa Podziemnego, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń akcji „Burza” z 1944 r. Główną inspiracją historyczną były wybrane wątki działań 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej.

Wydarzenie składało się z trzech inscenizacji głównych prezentujących sowiecką ofensywę na froncie wschodnim, będącą bezpośrednią przyczyną rozkazu do rozpoczęcia akcji „Burza”. Na zapleczu działań frontowych prezentowany był przekrój różnego rodzaju działań partyzanckich inspirowanych historią 27 Wołyńskiej Dywizji. Odegrano cztery pokazy dotyczące: ataków partyzantów na niemieckie posterunki, niemieckie kolumny z zaopatrzeniem, a także odwetowe niemieckie oblavy na oddziały partyzanckie. Waleń dydaktyczny budowały opisy lektorskie oraz specjalnie przygotowane broszury. Gośćmi honorowymi wydarzenia byli kombatanci z Okręgu Pomorskiego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Liczba uczestników wydarzenia sięgnęła **1 500 osób**.

Gra miejska „Akcja »N«”, 27 września 2015 r.

Z okazji obchodów Dnia Polskiego Państwa Podziemnego Muzeum zorganizowało grę miejską pt. „Akcja »N«”. Wydarzenie zorganizowano na terenie Nowego Portu w Gdańsku, dzielnicy z charakterystyczną historyczną zabudową. Uczestnicy mieli do wykonania rozmaite zadania związane z konspiracją antyhitlerowską, a także życiem codziennym w czasie II wojny światowej. Pokonując trasy wytyczone w karcie patrolowej, docierali na spotkanie z łącznikiem AK, do redakcji pism sabotażowych oraz podziemnej drukarni, ukrytej w jednej z prywatnych piwnic. Osobnym elementem gry były pokazy rekonstruktorów, odtwarzających akcje zbrojne żołnierzy polskich, którym opór stawiali żołnierze niemieccy. Na zaimprovizowanym targowisku, na którym rekonstruktorzy odtwarzali postacie reprezentujące ludność cywilną i scenki rodzajowe, można było wysłuchać ulicznego koncertu Kapeli Czerniakowskiej.

W wydarzeniu wzięło udział **450 osób**.

Inscenizacja historyczna „Akcja »Burza«”
w Olsztynku i gra miejska „Akcja »N«”
w Nowym Porcie.
Fot. Roman Jocher

Terenowa gra edukacyjna
„Westerplatte. Znajdź klucz do historii”.
Fot. Roman Jocher

Zajęcia, projekty, warsztaty edukacyjne

Aktywne zwiedzanie Pola Bitwy Westerplatte

Projekt kierowany do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Zakłada przekazanie uczniom informacji na temat przebiegu działań obronnych we wrześniu 1939 r. Ważnym punktem zwiedzania jest zaprezentowanie stałej wystawy plenerowej, przygotowanej w 2009 r. przez Muzeum II Wojny Światowej, „Westerplatte: Kurort – Bastion – Symbol”, oraz otwartej w lipcu 2011 r. ścieżki edukacyjnej. Składają się na nią tablice informacyjne, które mają za zadanie pokazać zwiedzającemu, jak wyglądał półwysep w trakcie walk wrześniowych. Stanowi ona również przewodnik po obiektach byłej Wojskowej Składnicy Tranzytowej. W 2015 r. w zajęciach wzięło udział 610 uczniów.

Terenowa gra edukacyjna „Westerplatte. Znajdź klucz do historii”

Zajęcia są skierowane do uczniów klas III szkół podstawowych. Celem gry edukacyjnej jest przybliżenie historii Westerplatte i zapoznanie z obiektami znajdującymi się na półwyspie.

Uczniowie otrzymują do realizacji zadania, które zostały przygotowane tak, aby przez rozwiązywanie historycznych zagadek efektywnie połączyć zdobywanie wiedzy i zabawę, ucząc jednocześnie pracy w zespole. Dzieci poznają genezę powstania Wojskowej Składnicy Tranzytowej oraz przebieg działań obronnych we wrześniu 1939 r. Aktywny udział w projekcie biorą również rekonstruktorzy, którzy pomagają uczniom wypełniać zadania, a ponadto opisują wyposażenie i umundurowanie żołnierzy

Warsztaty „Sekrety Enigmy”.
Fot. Roman Jocher

z okresu II wojny światowej. Dodatkową atrakcją są przejazdy drezynami historyczną trasą kolejową na terenie dawnej składnicy. W 2015 r. udział w zajęciach wzięły **2 693 osoby** – uczniowie wraz z opiekunami.

„Zielona Szkoła Wolności”

Projekt edukacyjny realizowany przy współpracy z Europejskim Centrum Solidarności i skierowany do uczniów szkół ponadpodstawowych. Oferta edukacyjna projektu obejmuje prelekcje i warsztaty propagujące wiedzę o najważniejszych wydarzeniach w historii najnowszej i w dziejach Wybrzeża, zwiedzanie Europejskiego Centrum Solidarności oraz Westerplatte. Projekt ma też na celu zapoznanie uczniów z misją i ofertą dwóch placówek: Muzeum II Wojny Światowej i Europejskiego Centrum Solidarności. W 2015 r. w projekcie udział wzięło 90 uczniów.

„Sekrety Enigmy”

Warsztaty skierowane do uczniów klas I i II szkół ponadgimnazjalnych. Tematem zajęć jest praca polskich matematyków i ich wkład w złamanie kodu niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma, a także wpływ tego faktu na losy II wojny światowej. Stanowią one uzupełnienie i rozwinięcie wiadomości zawartych w programie nauczania historii. Specjalnie na potrzeby tego projektu przygotowano pomoce dydaktyczne, m.in. modele maszyny szyfrującej z obrotowymi wirnikami, pozwalające samodzielnie kodować wiadomości, oraz elektroniczne symulatory maszyny Enigma. Ułatwiają one uczniom poznanie zasad działania Enigmy, a także zrozumienie wyzwania, przed jakim stali polscy kryptolodzy. W 2015 r. w zajęciach udział wzięło 180 uczniów.

Warsztaty edukacyjne do wystawy „45. Koniec wojny w 45 eksponatach”.
Fot. Joanna Rattopulos

Warsztaty edukacyjne do wystawy czasowej „45. Koniec wojny w 45 eksponatach”

Warsztaty skierowane są do uczniów klas I–III szkół gimnazjalnych. Zajęcia miały na celu wprowadzenie młodych ludzi w tematykę końca wojny oraz rozszerzenie zagadnień prezentowanych na wystawie czasowej. Obejmowały prezentację, zajęcia praktyczne, a także aktywne zwiedzanie wystawy z wykorzystaniem specjalnie przygotowanej gry edukacyjnej. W warsztatach udział wzięło 127 uczniów.

Warsztaty „Żołnierska dola”

Warsztaty skierowane do uczniów klas IV–VI szkół podstawowych, nawiązywały do wystawy czasowej przygotowanej przez Muzeum II Wojny Światowej. Podczas zajęć uczniowie dowiedzieli się, jak wyglądało codzienne życie żołnierzy, również to niezwiązane z walką, oraz jakim trudnościom musieli stawiać czoła. Dzięki zadaniom wykonywanym podczas warsztatów uczniowie zapoznali się m.in. z umundurowaniem i wyposażeniem żołnierzy różnych armii walczących w czasie II wojny światowej. Warsztaty przeprowadzono m.in. podczas XXI Targów Regionów Turystycznych „Na styku kultur” w Łodzi w dniach 13–15 marca 2015 r.

Historia na planszy: Alarm dla miasta!

Projekt ma na celu przekazanie uczestnikom wiedzy o bombardowaniach miast w okresie II wojny światowej. W ramach projektu uczestnicy grają na kilku stanowiskach w gry planszowe, przedstawiające wojenne zmagania powietrzne, i wypełniają zadania zawarte w kartach pracy. Prowadzący zajęcia tłumaczą zasady i przybliżają szczegóły wydarzeń obrazowanych przez mechanikę poszcze-

Spotkania z cyklu „Historia na planszy: Alarm dla miasta!” w Bibliotece Manhattan oraz na targach Gra i Zabawa.
Fot. Ewelina Dragosz

gólnych gier. Całości towarzyszy prezentacja unikatowych fotografii i muzyka z epoki. W 2015 r. spotkania odbyły się w Bibliotece Manhattan i w trakcie targów Gra i Zabawa w centrum wystawieniczym AmberExpo w Gdańsku. Wzięło w nich udział 340 osób.

Spotkania z historycznymi grami planszowymi

Długofalowy projekt, mający na celu budowanie skupionej wokół Muzeum społeczności miłośników planszowych gier historycznych i wojennych, promujący tę formę edukacji historycznej. Docelowym efektem projektu będzie powstanie zespołu przydatnego w przyszłości przy organizacji większych branżowych imprez, takich jak festiwale hobbystyczne. Uczestnicy cotygodniowych spotkań poznają zasady gier oraz przedstawione w nich tło historyczne. Omawiana jest również bieżąca działalność edukacyjna i wystawiennicza Muzeum.

W 2015 r. w prowadzonych od sierpnia spotkaniach udział wzięło 110 osób.

Warsztaty: Projektowanie historycznych gier planszowych w ramach Lekcji Pamięci

Warsztaty realizowano w Zespole Szkół Salezjańskich w Rumi dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej. Uczestnicy w ciągu czterech miesięcy trwania projektu poznali mechanikę wykorzystywaną w nowoczesnych grach planszowych, zasady tworzenia takich gier, a następnie – podzieleni na grupy – samodzielnie pracowali nad własną grą o tematyce historycznej. W ramach warsztatów zorganizowano także spotkanie z dr. Mariuszem Kardasem z Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, specjalistą w zakresie historii Gdyni. W projekcie wzięło udział 20 uczniów.

Zajęcia „Westerplatte bliżej nas”
w Zespole Szkół Specjalnych nr 2
w Gdańsku.
Fot. Elżbieta Rabant

Projekt edukacyjny „Westerplatte bliżej nas”

Celem zajęć przygotowanych na potrzeby uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych było przybliżenie historii Westerplatte. W trakcie zajęć wykorzystano fragmenty filmów archiwalnych, elementy ikonograficzne stałej wystawy plenerowej „Westerplatte: Kurort – Bastion – Symbol”, a także inne pomoce dydaktyczne, m.in. mapki i reprodukcje umundurowania i wyposażenia żołnierzy.

XIII Bałtycki Festiwal Nauki – „Krzyż z Tajgi. W warsztacie konserwatora”

W ramach Bałtyckiego Festiwalu Nauki Muzeum przeprowadziło zajęcia, których motywem przewodnim był jeden z eksponatów Muzeum – drewniany krzyż pozyskany z cmentarza polskich zesłańców w Siuzmie w obwodzie archangielskim Federacji Rosyjskiej. W trakcie zajęć posłużył on jako element narracji o zsyłkach Polaków przeprowadzanych przez władze ZSRR w czasie II wojny światowej, a także po jej zakończeniu. Zajęcia miały charakter interdyscyplinarny – łączyły poznawanie historii z zagadnieniami konserwacji zabytków. W zajęciach udział wzięło 40 osób.

II przegląd filmów
propagandowych zorganizowany
w Teatrze Szekspirowskim.
20 maja 2015 r.
Fot. Roman Jocher

Przeglądy filmowe

II edycja przeglądu filmów propagandowych, 20–22 maja 2015 r.

W ciągu trzech dni projekcji pokazano filmy: radzieckie: *Prostytutka (Проститутка)*, reż. Oleg Frelich, oraz *Zaorany ugór (Поднятая целина)*, reż. Julij Rajzman; niemiecki: *Żyd Süß (Jud Süß)*, reż. Veit Harlan; włoski: *Stara gwardia (Vecchia guardia)*, reż. Alessandro Blasetti, oraz polski *Żołnierz zwycięstwa*, reż. Wanda Jakubowska.

Każdy film był poprzedzony komentarzem historycznym, który wygłosił prof. dr hab. Eugeniusz Cezary Król – historyk i politolog, wybitny znawca propagandy i kina totalitarnego. Po projekcjach widzowie mogli wziąć udział w dyskusjach poświęconych każdemu z tytułów. Przegląd zgromadził ok. **600 widzów**.

Wykłady otwarte oraz promocje książek w ramach cyklu „Spotkania z historią”

Muzeum II Wojny Światowej od początku swojej działalności prowadzi cykl wykładów otwartych. W 2015 r. odbyły się następujące spotkania:

- 30 stycznia – promocja książki *Wojna na Kaszubach. Pamięć polskich i niemieckich świadków* w Domu Spotkań z Historią w Warszawie, z udziałem Katarzyny Madoń-Mitzner, Rolanda Borchersa i dr. Piotra Filipkowskiego,
- 6 marca – wykład dr. Volkera Mohna z Uniwersytetu Heinricha Heinego w Düsseldorfie pt. „NS Kulturpolitik im Protektorat Böhmen und Mähren. Konzepte, Praktiken, Reaktionem” [Nazistowska polityka kulturalna w Protektoracie Czech i Moraw. Koncepcje, działania praktyczne, reakcje] na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego,
- 17 marca – promocja książki *Wojna na Kaszubach. Pamięć polskich i niemieckich świadków* w Bytowie, z udziałem Katarzyny Madoń-Mitzner, Rolanda Borchersa, dr. Piotra Filipkowskiego oraz prof. dr. hab. Cezarego Obracht-Prondzyńskiego,
- 18 marca – promocja książki *Wojna na Kaszubach. Pamięć polskich i niemieckich świadków* w Gdańsku, z udziałem Katarzyny Madoń-Mitzner, Rolanda Borchersa, dr. Piotra Filipkowskiego oraz prof. dr. hab. Cezarego Obracht-Prondzyńskiego,
- 31 marca – promocja książki *Polacy w obwodzie wołogodzki: represje, niewola, przymusowe osadnictwo (1937–1953)* Aleksandra Kuzminycha i Siergieja Starostina, z udziałem Siergieja Starostina – współautora książki, Piotra Marciniaka – konsula RP w Petersburgu, oraz dr. hab. prof. UG Piotra Niwińskiego – historyka,
- 12 maja – promocja książki *Druga strona sojuszu. Żołnierze brytyjscy w Polsce w czasie II wojny światowej* w Gdańsku, z udziałem autorki dr. Anny Zapalec oraz prof. dr. hab. Mieczysława Nurka,
- 16 czerwca – promocja książki *Walka o panowanie w głębinach. Historia powstania U-Boota typu XXI* w Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, z udziałem autora Marcina Westphala oraz prof. dr. hab. Waldemara Rezmera,
- 8 października – promocja książki Łucji Pawlickiej-Nowak *Świadectwa Zagłady. Obóz w Chełmnie nad Nerem. Getto wiejskie Czachulec* w Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi,
- 15 października – promocja książki Pavla Poliana *Wbrew ich woli. Historia i geografia migracji przymusowych w Związku Radzieckim* w Gdańsku.

Współpraca, patronaty przy projektach edukacyjnych

Muzeum II Wojny Światowej wspiera inicjatywy mające na celu pielęgnowanie pamięci o II wojnie światowej. W 2015 r. Muzeum wspierało bądź współorganizowało m.in. poniższe wydarzenia:

Deбата „Między buntem a obojętnością”, 28 listopada 2015 r.

Organizatorami debaty były Stowarzyszenie im. Bolesława Srockiego, Muzeum II Wojny Światowej, Europejskie Centrum Solidarności. W spotkaniu w audytorium Europejskiego Centrum Solidarności udział wzięli: Janina Ochojska, Karol Modzelewski, Konrad Piasecki, Maciej Drygas i Tomasz Lipiński. Dyskusję poprowadził ks. Krzysztof Niedałowski. Przed właściwą debatą odbyły się spotkania młodzieży z zaproszonymi panelistami oraz pokaz filmu Macieja Drygasa pt. *Usłyszcie mój krzyk*. Punktem wyjścia debaty było jedno z haseł sformułowanych w latach trzydziestych XX w. w kręgu członków Związku Młodzieży Polskiej „Zet”: „Nie prosimy o nic, sięgamy po wszystko”. Z tego kręgu wywodzili się żołnierze batalionu Armii Krajowej „Parasol”, jednego z najbardziej znanych oddziałów polskiej konspiracji.

III Piknik Historyczny „Na Berlin! Ostatnie dni wojny” w Białoleścu, 30–31 maja 2015 r.

Muzeum II Wojny Światowej w ramach wydarzenia przygotowało strefę edukacyjną, w której odbywały się warsztaty i gry dla dzieci oraz dorosłych z wykorzystaniem m.in. wielkoformatowych gier planszowych. Dotyczyły one złamania szyfru niemieckiej maszyny Enigma przez polskich matematyków, Polskiego Państwa Podziemnego, obrony Warszawy w 1939 r., metod konserwacji papieru oraz zagadnień poruszanych na wystawie „’45. Koniec wojny w 45 eksponatach”. Liczba uczestników w strefie edukacyjnej wyniosła ok. 200 osób.

„Łabiszyńskie Spotkania z Historią” pt. „Kierunek: Berlin”, 5–7 czerwca 2015 r.

Muzeum II Wojny Światowej przygotowało specjalną strefę edukacyjną, która umożliwiała poznanie zagadnień historycznych w ciekawy i aktywny sposób. Przeprowadzane zajęcia nawiązywały m.in. do zagadnień poruszanych na wystawie „’45. Koniec wojny w 45 eksponatach”. Ponadto Muzeum przygotowało pokazy i prezentacje czołgu T-34 w ramach upamiętnienia udziału 1 Armii Wojska Polskiego w zdobywaniu Berlina. Liczba uczestników w strefie edukacyjnej wyniosła ok. 200 osób.

XIII Rajd Pieszy Szlakiem Żołnierzy V Wileńskiej Brygady AK mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, 27 czerwca – 1 lipca 2015 r.

Celem organizowanego corocznie rajdu jest przekazanie uczestnikom wiedzy na temat działalności oddziału AK mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” oraz innych oddziałów partyzantki niepodleg-

łościowej na terenach Wileńszczyzny i Pomorza w latach 1939–1946, poznanie specyfiki dziejów Pomorza, Kaszub i Powiśla (zwłaszcza okresu wojennego i pierwszych lat powojennych) oraz kształtowanie zasad etyki i postawy obywatelskiej. W ramach rajdu Muzeum II Wojny Światowej przeprowadziło warsztaty historyczne, których motywem przewodnim było hasło „Pasje i historia”. Pracownicy Muzeum dzielili się podczas zajęć swoimi zainteresowaniami, takimi jak pasja badawcza, historyczne gry towarzyskie, turystyka historyczna czy rekonstrukcja historyczna. Celem zajęć było przekazanie wiedzy oraz zaprezentowanie różnych sposobów poznawania przeszłości. W rajdzie udział wzięło 300 osób.

Obóz historyczny „Historia w terenie”, Piaski–Krynica Morska, lipiec 2015 r.

W bazie harcerskiej w Piaskach koło Krynicy Morskiej spotkali się harcerze i młodzi pasjonaci historii, by wspólnie obchodzić 70. rocznicę zakończenia II wojny światowej. Dzięki m.in. warsztatom terenowym ok. 250 uczestników obozu w aktywny sposób poznało historię najnowszą. Organizatorem obozu był Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, natomiast Muzeum II Wojny Światowej oraz Instytut Pamięci Narodowej jako współorganizatorzy zapewniły warsztaty i prelekcje historyczne (m.in. na temat Powstania Warszawskiego, konspiracji i oporu zbrojnego na Pomorzu w czasie okupacji hitlerowskiej, oporu wobec komunistów na ziemiach polskich po II wojnie światowej).

Festiwal Chodu Sportowego o Puchar Poczty Polskiej, 29 sierpnia 2015 r.

Odbywający się w centrum Gdańska coroczny festiwal chodu sportowego, upamiętniający poległych obrońców Poczty Polskiej, Muzeum wzbogaciło wystawieniem strefy edukacyjnej. W ramach strefy widzowie festiwalu mogli zapoznać się z wydarzeniami na Pomorzu we wrześniu 1939 r., zagadnieniami z zakresu konserwacji listów (na przykładzie zrekonstruowanej kopii listu mjr. Henryka Sucharskiego do siostry) oraz historią złamania kodu niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma. W wydarzeniu wzięło udział 100 osób.

Wojewódzki konkurs „II wojna światowa na Pomorzu”

Konkurs był skierowany do uczniów gimnazjów i szkół średnich z województwa pomorskiego. Muzeum II Wojny Światowej wsparło organizatorów w redagowaniu pytań do etapu szkolnego i wojewódzkiego oraz w przeprowadzeniu warsztatów dla uczniów i nauczycieli historii, którzy zakwalifikowali się do etapu finałowego. Przedstawiciele Muzeum wzięli również udział w pracach jury podczas marcowego finału konkursu w Gdańsku.

Pokaz artystyczny podsumowujący projekt Sound in the Silence, Sopot, 12 września 2015 r.

Projekt Sound in the Silence z pogranicza sztuki, edukacji i historii, w którego ramach młodzież z różnych krajów spotyka się co roku w innym miejscu Europy, naznaczonym XX-wieczną historią, w 2015 r. znalazł zwieńczenie na polskim Wybrzeżu.

Projekt rozpoczął się 7 września. Uczniowie przez siedem dni konfrontowani byli z najnowszą i wojenną historią Gdańska oraz jego okolic – w programie znalazły się m.in. wizyta w Europejskim Centrum Solidarności, na Westerplatte czy w Muzeum Stutthof w Sztutowie. Spotkania z wielką historią i rozmowy ze świadkami historii, obrazy życia codziennego w czasie wojny i okresie reżimu komunistycznego stały się inspiracją i punktem wyjścia do wspólnych działań artystycznych. Wizytom w miejscach pamięci towarzyszyły warsztaty prowadzone przez instruktorów teatralnych, literackich, tanecznych i muzycznych. Młode pokolenie Europejczyków wspólnie zmierzyło się z historią i jej oddziaływaniem na współczesną rzeczywistość. Pamięć o II wojnie światowej i upadku komunizmu w 1989 r., twórczo przepracowana przez młodych Niemców, Węgrów i Polaków, stała się tematem podsumowującego projekt pokazu artystycznego.

Organizatorzy: Europejska Sieć Pamięć i Solidarność oraz stowarzyszenie MOTTE z Hamburga. Muzeum II Wojny Światowej było partnerem wydarzenia. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską, w ramach programu Europa dla Obywateli, a także przez Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży.

Współpraca z kombatantami

Muzeum w 2015 r. zintensyfikowało współpracę ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, szczególnie z Okręgiem Pomorskim. W ramach współpracy pracownicy Muzeum uczestniczyli w spotkaniach środowiska byłych żołnierzy AK, udzielali pomocy przy organizowaniu uroczystości (m.in. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego, rocznicy powołania Polskiego Państwa Podziemnego) i pogrzbów (m.in. cichociemnego Kazimierza Śliwy). Członkowie SZŻAK brali udział w przedsięwzięciach Muzeum, byli gośćmi m.in. podczas inscenizacji akcji „Burza” w Olsztynku, dnia otwartego na budowie Muzeum, wizyty na grobach żołnierzy AK w ramach lekcji historii dla uczniów szkół podstawowych z okazji Dnia Zadusznego.

Pracownicy Muzeum w trakcie wizyty studyjnej w Państwowym Muzeum Ermitażu w Sankt Petersburgu. Fot. Ewgenia Susłowa

Współpraca krajowa i zagraniczna

Spotkanie partnerów pracujących przy projekcie Liberation Route Europe we wrześniu 2015 r. w Kent.
Fot. © Liberation Route Europe

Kontynuacja prac w ramach międzynarodowego projektu historyczno-turystycznego Liberation Route Europe oraz rozpoczęcie II fazy projektu

W lutym 2015 r. zakończono prace w ramach projektu Liberation Route Europe dofinansowanego przez Dyрекję Generalną ds. Przemysłu i Przedsiębiorstw przy Komisji Europejskiej. Partnerzy w projekcie podjęli decyzję o kontynuowaniu współpracy, co zaowocowało złożeniem jeszcze w październiku 2014 r. wniosku na dofinansowanie drugiej fazy projektu. Dalsza współpraca będzie się skupiać m.in. na rozbudowywaniu stworzonej strony internetowej, opracowaniu pakietów turystycznych, pozyskiwaniu nowych partnerów, co ma służyć trosce i rozpowszechnianiu wiedzy o historii Europy związanej z II wojną światową oraz wsparciu rozwoju turystycznego zaangażowanych w projekt miast i regionów poprzez promocję znajdujących się w nich miejsc pamięci i instytucji kultury. Realizacja drugiej fazy projektu rozpoczęła się we wrześniu 2015 r. i potrwa 18 miesięcy. W ramach drugiej fazy projektu odbyło się pierwsze spotkanie partnerskie w Kent (Wielka Brytania) we wrześniu 2015 r.

Liberation Route Europe to projekt współtworzony przez Muzeum II Wojny Światowej oraz partnerów z Holandii, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji i Belgii. Ideą projektu jest zebranie i zgromadzenie w jednym miejscu informacji o wydarzeniach związanych z II wojną światową w Europie i jej zakończeniem oraz ukazanie często odmiennych doświadczeń mieszkańców dotkniętych nią krajów. W ramach projektu powstała strona internetowa www.liberationroute.com oraz aplikacja mobilna, które są dostępne w językach wszystkich partnerów projektu. Zarówno strona, jak i aplikacja pozwalają użytkownikom na szybkie dotarcie do informacji o najważniejszych wydarzeniach, miejscach

Wizyta studyjna pracowników Muzeum w Muzeum Krajoznawczym w Lubomlu na Ukrainie.
Fot. Waldemar Kowalski

Pracownicy Muzeum podczas wizyty na Polskim Cmentarzu Wojennym na Monte Cassino.
Fot. Krystyna Jaworska

i postaciach związanych z przebiegiem i zakończeniem II wojny światowej w Europie, a także o jej konsekwencjach.

Oprócz Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku w projekcie uczestniczą: Fundacja Liberation Route Europe oraz Gemeente Arnhem z siedzibą w Holandii, 44 Screens oraz Région Basse-Normandie z siedzibą we Francji, Visit Kent oraz Spirit of Remembrance z siedzibą w Wielkiej Brytanii, Muzeum Aliantów w Berlinie oraz Rureifel-Tourismus z siedzibą w Niemczech, a także Tempora s.a. (Bastogne War Museum) z siedzibą w Belgii.

Opieka merytoryczna oraz organizacyjna nad Centrum Informacji przy Polskim Cmentarzu Wojennym na Monte Cassino

Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, wykonując zadanie zlecone przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w 2015 r. rozpoczęło przygotowania do przejęcia opieki merytorycznej oraz organizacyjnej nad Centrum Informacji przy Polskim Cmentarzu Wojennym na Monte Cassino. Jednym z przypisanych zadań jest rozbudowa zawartości multimedialnej Centrum i jednostek muzealnych znajdujących się w okolicy oraz utrzymywanie bieżących kontaktów z partnerami włoskimi. W kwietniu 2015 r. zastępca dyrektora dr hab. Piotr M. Majewski oraz dr Jan Szkudliński udali się z wizytą roboczą do Centrum Informacji na Monte Cassino, by zapoznać się z istniejącą już ekspozycją oraz nawiązać kontakty z partnerami. Obecnie zespół Muzeum oczekuje na decyzję MKiDN w sprawie dalszych działań wystawienniczo-edukacyjnych na Monte Cassino.

Pracownicy Muzeum w trakcie wizyty studyjnej w Państwowym Muzeum Ermitażu w Sankt Petersburgu.
Fot. Ewgenia Susłowa

Współpraca i pozyskiwanie eksponatów z zagranicznych placówek

Ważnym aspektem działalności Muzeum jest współpraca z innymi instytucjami, szczególnie cenna w zakresie pozyskiwania eksponatów i materiałów archiwalnych, konserwacji i przechowywania zbiorów oraz docierania do świadków historii. W 2015 r. Muzeum kontynuowało współpracę m.in. z Muzeum Historii Ukrainy w II Wojnie Światowej w Kijowie (dawniej Muzeum Wielkiej Wojny Ojczyźnianej), muzeami okupacji w Tallinie, Rydze i Wilnie oraz Muzeum Bitwy o Atlantyk w Halifax w Nowej Szkocji. Nawiązano również współpracę z kolejnymi instytucjami, w tym z Muzeum Narodowym w Astanie, Uniwersytetem w Karagandzie oraz Muzeum Karłagu w Dolince koło Karagandy (Kazachstan), Muzeum Partyzanckiej Sławy w Łopatiewie, Muzeum Historyczno-Krajoznawczym w Sarnach oraz Muzeum Krajoznawczym w Równem (Ukraina), a także Muzeum Ermitażu w Sankt Petersburgu (Rosja).

Pierwsze efekty przyniosła nawiązana w ubiegłym roku współpraca z muzeami amerykańskimi. National World War II Museum w Nowym Orleanie uwzględniło Polskę (w tym także Gdańsk) w programach wycieczek historycznych śladami II wojny światowej, które muzeum corocznie organizuje dla amerykańskich turystów. Z kolei podczas rozmów z World War II Museum w Natick koło Bostonu uzgodniono możliwość pozyskania dla Muzeum II Wojny Światowej niezwykle rzadkich materiałów ikonograficznych z tamtejszej kolekcji.

Maszyna do pisania Rheinmetall-Borsig przekazana do Muzeum II Wojny Światowej.

W 2015 r. dzięki pośrednictwu Stałego Przedstawicielstwa RP przy ONZ do Muzeum trafiła maszyna do pisania podarowana przez panią Zofię Miśkiewicz-Peters. W sierpniu 1939 r. Maria Młyńska, pracująca w Gdańsku i Gdyni dla Gdynia–Ameryka Linie Żeglugowe S.A. (Gdynia America Line, GAL), wyjechała do Londynu na kilkutygodniowe szkolenie. W delegację udała się ze swoim narzędziem pracy, które stanowiła najnowocześniejsza niemiecka maszyna do pisania firmy Rheinmetall-Borsig z polskimi czcionkami. W Londynie zastał ją wybuch wojny i kolejne lata spędziła, pracując dla polskiego rządu, i cały czas wykorzystywała przy tym swoją maszynę.

O Muzeum

Utworzenie

Pomysł utworzenia placówki muzealnej przedstawiającej losy Polski w latach 1939–1945 na szerokim tle europejskim zaprezentował prezes Rady Ministrów Donald Tusk w grudniu 2007 r. Na siedzibę placówki wybrano Gdańsk – miasto, w którym wybuchła wojna.

Muzeum II Wojny Światowej zostało powołane rozporządzeniem ministra kultury i dziedzictwa narodowego Bogdana Zdrojewskiego i rozpoczęło działalność z dniem 1 grudnia 2008 r. Niespełna rok później na Westerplatte, podczas obchodów 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej, premier RP podpisał akt erekcyjny Muzeum.

Muzeum II Wojny Światowej jest narodową instytucją kultury podlegającą ministrowi kultury i dziedzictwa narodowego oraz wpisaną do Państwowego Rejestru Muzeów.

Misja i cele

Misją Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku jest stworzenie nowoczesnej placówki, w której opowiedziana zostanie historia wojny jako największego kataklizmu XX w. Jednym z głównych celów Muzeum jest pokazanie światu doświadczenia wojennego Polski i innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, pod wieloma względami odmiennego i mało znanego w Europie Zachodniej i w krajach pozaeuropejskich.

Dyrekcja

Dyrektorem Muzeum jest prof. dr hab. Paweł Machcewicz. Funkcje jego zastępców pełnią dr Janusz Marszałec oraz dr hab. Piotr M. Majewski.

Pracownicy

W 2015 r. przeciętne zatrudnienie (w przeliczeniu na pełny etat) pokrywane z dotacji podmiotowej na działalność bieżącą wynosiło **42 etaty**.

W ciągu roku praktykę w Muzeum odbyły 2 osoby. Ponadto 2 osoby pracowały dla Muzeum w ramach wolontariatu. Staż zawodowy na podstawie skierowania z Powiatowego Urzędu Pracy odbyła 1 osoba.

Informacja finansowa

Fundusze Muzeum II Wojny Światowej stanowią środki finansowe przyznane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W roku 2015 budżet Muzeum wyniósł:

■ **8 173 350 zł** dotacji wykorzystanych na działalność bieżącą (prowadzenie działalności wystawienniczej, wzbogacanie kolekcji muzealnych, konserwacja, zabezpieczenie i digitalizacja muzealiów, prowadzenie działalności edukacyjnej, naukowej i wydawniczej, popularyzacja działalności muzealnej)

■ **88 027 397 zł** dotacji wykorzystanych na wydatki inwestycyjne związane z programem wieloletnim „Budowa Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku”.

W 2015 r. zostały podpisane przez prezesa Rady Ministrów dwie uchwały zmieniające uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Budowa Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku”:

1. Uchwała nr 53/2015 z dnia 21 kwietnia 2015 r. zwiększająca poziom finansowania Programu wieloletniego o kwotę 90 500 000 zł oraz zmieniająca okres realizacji programu na lata 2011–2016.
2. Uchwała nr 207/2015 z dnia 30 października 2015 r. zmieniająca okres realizacji programu na lata 2011–2017.

Ponadto wykorzystano dotację celową na pozostałe wydatki inwestycyjne w kwocie 282 249 zł, tj.:

1. Budowa systemu telewizji przemysłowej na terenie półwyspu Westerplatte – 176 383 zł.
2. Zakup gablot i kloszy ekspozycyjnych – 101 057 zł.
3. Rozbudowa bezprzewodowego systemu pomiaru wilgotności i temperatury w magazynach zbiorów – 4 809 zł.

Rada Powiernicza i Kolegium Programowe

Pracę Muzeum II Wojny Światowej wspierają dwa niezależne od siebie ciała doradcze: Rada Powiernicza oraz Kolegium Programowe. Tworzą je wybitni historycy z Polski, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Francji, Niemiec, Rosji i Izraela, a także muzealnicy, prawnicy, dziennikarze i kombatanci.

Radę Powierniczą powołał 13 kwietnia 2012 r. minister kultury i dziedzictwa narodowego Bogdan Zdrojewski. W jej skład wchodzi obecnie:

- prof. Bogdan Chrzanowski – pracownik Muzeum Stutthof, prodekan Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, pełni funkcję przewodniczącego Rady,
- dr Piotr M.A. Cywiński – dyrektor Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau,
- ppłk Tadeusz Filipkowski – wiceprezes Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, były prezes zarządu Fundacji Filmowej Armii Krajowej,
- Grzegorz Fortuna – redaktor naczelny czasopisma „30 Dni”,
- dr Jarosław Krawczyk – historyk sztuki,
- prof. Jack Lohman – historyk sztuki, muzealnik, dyrektor Królewskiego Muzeum Kolumbii Brytyjskiej (RBCM),
- prof. Krzysztof Mikulski – profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- Jacek Miler – dyrektor Departamentu Dziedzictwa Kulturowego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- prof. Zdzisław Najder – historyk literatury,
- mecenas Jacek Taylor – prawnik, członek Rady Kuratorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, członek Rady Europejskiego Centrum Solidarności,
- Dorota Zawacka-Wakarecy – prezes zarządu Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej. Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek.

Członkowie Kolegium Programowego Muzeum prof. Władysław Bartoszewski oraz prof. Jerzy Holzer, zmarli w 2015 r.

Członkowie Kolegium podczas posiedzenia, 2 września 2015 r.
Fot. Roman Jocher

Kolegium Programowe zostało powołane 18 maja 2009 r. W jego skład wchodzi:

- prof. Norman Davies – Brytyjska Akademia Nauk, pełniący funkcję przewodniczącego Kolegium,
- prof. Élie Barnavi – Uniwersytet w Tel Awiwie,
- prof. Jerzy W. Borejsza – Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk,
- prof. Włodzimierz Borodziej – Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego,
- prof. Andrzej Chwalba – Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- prof. Ulrich Herbert – Uniwersytet we Fryburgu Bryzgowijskim; Instytut Studiów Wyższych – Szkoła Historii we Fryburgu Bryzgowijskim,
- prof. Pavel Polian – Instytut Geografii Rosyjskiej Akademii Nauk; Biblioteka Naukowa Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu Humanistycznego w Moskwie,
- prof. Krzysztof Pomian – Muzeum Europy w Brukseli,
- prof. Henry Rousso – Instytut Historii Współczesnej w Paryżu; Narodowe Centrum Badań Naukowych w Paryżu; Uniwersytet Paris-Ouest-Nanterre La Défense,
- prof. Timothy D. Snyder – Uniwersytet Yale,
- prof. Tomasz Szarota – Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk,
- prof. Anna Wolff-Powęska – Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W 2015 r. zmarło dwóch wybitnych historyków i członków Kolegium – **prof. Jerzy Holzer** oraz **prof. Władysław Bartoszewski**.

Wydawca:

Muzeum II Wojny Światowej

PL 80-831 Gdańsk, ul. Długa 81-83
tel. +48 58 323-75-20, fax +48 58 323-75-30
sekretariat@muzeum1939.pl
www.muzeum1939.pl

Opracowanie i redakcja:

Alicja Bittner
Urszula Labuda

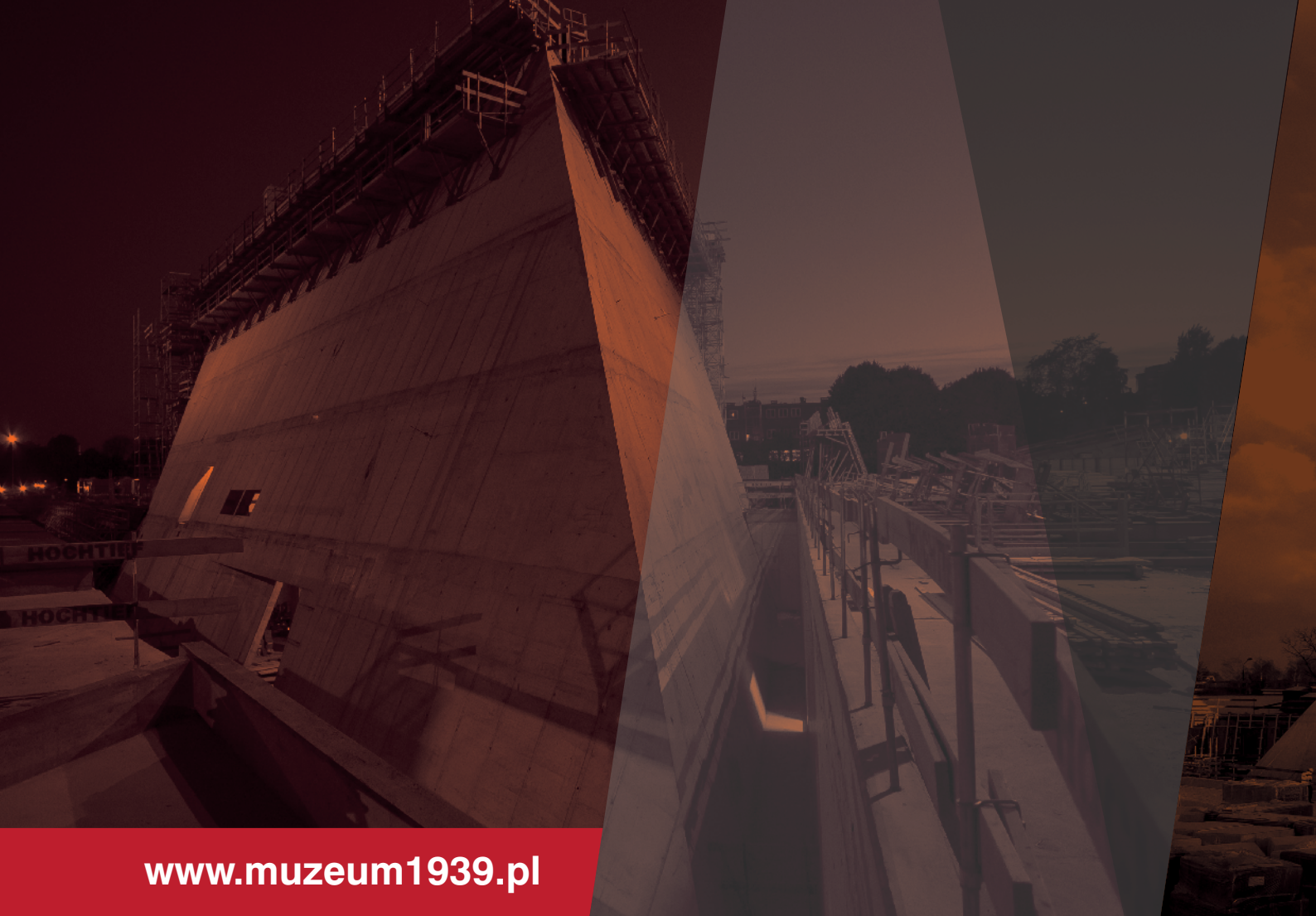
Redakcja i korekta:

Beata Bińko

Projekt graficzny:

Magdalena Błażków – Kreacja Pro, dyrektor artystyczny – Andrzej Pągowski

ISBN 978-83-63029-26-5

www.muzeum1939.pl